

Janne Suoknuuti

MONET KULTTUURIT, NUORET JA
NÄKEMYKSET

Pohdiskelusessio
monikulttuurisuuden äärellä

Opinnäytetyö
Kansalais- ja nuorisotoiminta

Marraskuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 21.11.2010
Tekijä(t) Janne Suoknuuti	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke Monet kulttuurit, nuoret ja näkemykset – Pohdiskelusesessio monikulttuurisuuden äärellä		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on avata monikulttuurisuutta ilmiönä ja siihen liittyvää alakäsitteistöä, kuten muun muassa maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä. Tutkimuskohteena työssä ovat mikkeliläiset yläkouluiikäiset nuoret ja heidän asenteensa monikulttuurista ja kansainvälistyvää maailmaa kohtaan.</p> <p>Tutkimusaineisto muodostui nuorille keväällä 2010 teetetyin kyselykartoituksen tuloksista. Suurin osa kyselykartoituslomakkeen kysymyksistä oli monivalintaisia, mutta joukossa oli myös avoimia kysymyksiä. Tästä johtuen analyysi vaiheessa saatua aineistoa käytiin läpi kvantitatiivisin sekä myös kvalitatiivisin menetelmin.</p> <p>Muuna aineistona työssä toimivat pääasiallisesti monikulttuurisuuteen/kansainvälisyyteen liittyvät teokset, mutta myös erilaiset tilastot, verkkolehdet, -keskustelut ja -blogit, sekä osallaan myös Mikkelin kaupunkiympäristö omine piirteineen. Opinnäytetyössäni luodaan vuoro-keskustelu tieteen, vapaiden mielipiteiden, nuorten ja tämän työn tekijän välille.</p> <p>Kyselykartoituksen tulokset kertovat toisaalta nuorten avoimuudesta, mutta myös tietystä varovaisuudesta ja jopa pelosta monikulttuurista ja kansainvälistyvää maailmaa kohtaan. Työ ja sen erilaiset lähdeaineistot yhdessä tuovat monikulttuurisuuden esiin monimuotoisena ilmiönä.</p>		
Asiasanat (avainsanat) monikulttuurisuus, globalisaatio, nuoret, maahanmuutto, maahanmuuttokeskustelu		
Sivumäärä 49	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteenä kyselykartoitus -lomake		
Ohjaavan opettajan nimi Helena Timonen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Monikulttuurikeskus Mimosa Ry

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 21.11.2010
Author(s) Janne Suoknuuti	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis Many cultures, youth and views – Pondering session on multiculturalism		
Abstract The purpose of this thesis is to open multiculturalism as a phenomenon and to explain some of its sub terms such as immigration related concepts. The focus of the actual research is on students of upper level of secondary school and their opinions and views towards our international and globalizing world The material of this study was collected from students by using a survey form. Most of the questions of the form were multiple choice ones, but survey also consisted open questions. Because of this, the thesis is both quantitative and qualitative. Besides books, also different statistics, web journals and discussion forums and blogs were used as sources of information. Some ideas and materials came from the surrounding community of Mikkeli. The basic idea of the thesis is to create a discussion between science, open opinions, participated students and the author. The results of the survey are partly about open and tolerant youngsters, but it also shows some carefulness and even fear towards globalization. This thesis, with its various materials opens some parts of multiculturalism as a complex phenomenon.		
Subject headings, (keywords) multiculturalism, globalisation, youth, immigration, immigration discussion		
Pages 49	Language finnish	URN
Remarks, notes on appendices Survey form as an attachment		
Tutor Helena Timonen	Bachelor's thesis assigned by Multicultural Center Mimosa Ry	

Sisältö

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSMENETELMÄ JA KOHDERYHMÄ.....	2
3	KANSOJEN LIIKE JA GLOBALISAATIO.....	4
3.1	Kansojen liike	4
3.2	Liike ja sen ”kitka”	6
4	MONIKULTTUURISUUS	11
4.1	Mitä se voi olla?	11
4.2	Monikulttuurisuus käytännössä	13
4.3	Vieraasta tutuksi ja turvalliseksi	14
5	TARPEELLISTA KÄSITTEISTÖÄ.....	17
5.1	Maahanmuuton lajit	17
5.2	Muuta käsitteistöä.....	20
5.2.1	Etnisyys	20
5.2.2	Akkulturaatio	23
6	SUOMI JA MONIKULTTUURISUUS	27
6.1	Maahanmuuttoa Suomeen	29
6.2	Suomen omat etnisyydet.....	32
7	MAAHANMUUTTOKESKUSTELUA SUOMESSA.....	37
8	MIKKELILÄISTÄ MONIKULTTUURISUUTTA	42
8.1	Mimosa Ry.....	44
9	YHTEENVETOA, POHDINTAA JA PÄÄTÖSSANAT.....	45
10	LÄHTEET.....	50

LIITTEET

Kyselykartoitusslomake

1 JOHDANTO

Tämän hetken Suomessa ja sen mediassa nousevat sanat monikulttuurisuus sekä maahanmuutto kovin usein esiin. Iltalehti uutisoi muun muassa tämän vuoden lokakuussa; ”IL tutki: Maahanmuutto ratkaisee vaalit” (2010). On syynä sitten talouden taantuma tai jokin muu, niin aihe vaikuttaa todella olevan pinnalla. Internetin keskustelupalstoilla taistelevat ”maahanmuuttokriitikot” ja ”hyysärit”. Maahanmuuttoministeri Astrid Thors tekee rikosilmoituksen Facebook – ryhmästä, jossa hänen henkeään uhataan (*”Olen valmis istumaan muutaman vuoden Astrid Thorssin taposta!”* – ryhmä) Jussi Halla-Ahon scripta –blogi herättää suosiota ja kritiikkiä. Vahvasti maahanmuuttoa teemana esiin tuonut Perussuomalaisten puolue lisää kannatustaan. Maahanmuutto ja monikulttuuriset kohtaamiset vaikuttavat tosiaan herättävän vahvoja tunteita.

Maailma on täynnä erilaisuutta ja erilaisia ihmisiä erilaisine kulttuureineen, kielineen ja tapoineen. Yksi opinnäytetyö ei riitä avaamaan kuin murto-osan monikulttuurisuuden maailmasta, mutta toivon työn toimivan ainakin jonkinlaisena johdantona aiheeseen. Mukaan matkalle otin myös 116 Mikkeliäistä yläkouluikäistä nuorta, jotka kertovat kyselykartoituslomakkeen välityksellä asenteistaan ja mielipiteistään kansainvälistyvää ja globalisoituvaa maailmaa kohtaan. Työssä lähdän liikkeelle esittelemällä kyselykartoitukseen osallistuneiden nuorten ryhmän sekä tutkimusmenetelmän. Varsinaiseen aiheeseen siirryn luvussa ”Kansojen liike ja globalisaatio”, jossa pyritään hie- man avaamaan lukijalle ihmisten liikettä hiljalleen pienentyvällä pallollamme. Tämän jälkeen perehdyn siihen, mitä monikulttuurisuus voi olla ja miten se voidaan ymmärtää. Pääsääntöisesti lähestyn monikulttuurisuutta opinnäytetyössäni demografisesta näkökulmasta. Eli yksinkertaistettuna näen esimerkiksi monikulttuurisen valtion paik- kana, jossa väestö jakautuu eri kansallisuuksiin. Toki täytyy myös huomioida erilaiset kulttuurilliset taustat, mikä ei aina tarkoita, että henkilön tulisi olla muuttanut maahan rajojen ulkopuolelta. Pyrin tuomaan myös muita aiheelle tärkeitä käsitteitä esiin. Lop- pua kohden siirryn työssäni paikallisemmalle tasolle ja tarkastelun kohteena ovat täl- löin Suomi ja myös Mikkeli monikulttuurisesta näkökulmasta.

Monikulttuurisuus on itselleni kiinnostava aihe, sillä osa nuoruudestani kului 90- luvulla, milloin Suomessa elettiin myös lama-aikoja. Tämä vaikutti kiristävän ilmapii-

riä maahanmuuttajien ja kantaväestön keskuudessa ja toi melko vahvasti esiin myös skinhead – ilmiön (rasistinen skinhead aate). Myös silloisessa omassa kotikaupungissani Kouvolassa ”skinit” näkyivät katukuvassa, eivätkä välttämättä kovin positiivisessa valossa. Skinhead – aatetta käsittelin enemmänkin proseminaari työssäni, eikä skinheadeistä tässä opinnäytetyössä enää puhuta. Tarkoituksenani oli tarkastella monikulttuurisuutta laaja-alaisena ilmiönä ja mahdollisimman objektiivisesta näkökulmasta. Ideana ei ollut tehdä monikulttuurisuutta ylistävää eikä ”tyrmäävää” opinnäytetyötä. Maahanmuutossa ja monikulttuurisuudessa on ongelmansa. En kuitenkaan usko, että kärjistämällä tai kahteen ehdottomaan leiriin (puolesta tai vastaan) asettumisella saavutetaan yhtään mitään. On tarpeellista kuunnella avoimesti erilaisia näkemyksiä, mutta realistisesti.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA KOHDERYHMÄ

Tässä työssä käytetty tutkimusmenetelmä on yhdistelmä sekä kvantitatiivista sekä kvalitatiivista tutkimusta. Empirian puoli kerättiin kyselykartoituksen avulla (*survey*) tiedustelemalla yläkoululaisilta heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan kansainvälisyydestä ja monikulttuurisuudesta. Vastausten analysointi tapahtui muodostamalla vastauksista kaavioita. Monet kyselylomakkeen kysymyksistä olivat väite muodossa, joihin vastaajat vastasivat valitsemalla yhden vaihtoehdon annetuista. Pyrin parhaani mukaan antamaan riittävästi vastausvaihtoehtoja, eikä niistä ainakaan pilotoinnin aikana tullut koeryhmältä negatiivista palautetta. Kvantitatiivinen puoli muodostui siis taulukoinnista, kun taas vastausten analysoinnissa vastauksia tarkasteltiin enemmänkin laadullisesta näkökulmasta. Kyselyyn osallistui yhteensä 116 nuorta, joista 105 oli kantasuomalaisia (syntynyt itse sekä myös molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa). Vastaajista 11 oli jollain tapaa maahanmuuttajataustaisia (syntynyt itse- tai vähintään toinen vanhemmista syntynyt ulkomailla). Koen, että kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten määrän suhde kyselyssä on samansuuntainen koko maan väestöön nähden.

Kun uudet tapaukset eivät enää niitä tarkastellessa tuo uutta tietoa, on aineistoa riittävästi (Eskola & Suoranta 1998, 62). Täytettyjä lomakkeita läpi käydessä oli tietty tois-

tuvuus, varsinkin avointen vastausten kohdalla selvästi havaittavissa. Koen siis, että aineisto ”kyllääntyi” ja kartoitukseen osallistui riittävän suuri joukko vastaajia.

Vastaajat olivat iältään 13 – 16 vuotiaita yläkoulua käyviä nuoria. Sukupuolijakauma oli melko tasainen, poikien määrän ollessa 66 ja tyttöjen 50. Kohderyhmäksi valitsin yläkouluiikäiset nuoret, sillä on mielestäni kehittävää haastaa tämän ikäiset nuoret ajattelemaan muuttuvaa maailmaa ja monikulttuurisuuden kysymyksiä. Tarkoituksena ei ollut kyselykartoituksella välttämättä muuttaa nuoria esimerkiksi suvaitsevaisemmiksi, mutta toivon sen haastaneen nuoria pohtimaan omia ennakkoluulojaan ja aihetta edes hieman. Oli mielenkiintoista lukea, mitä tämän ikäiset nuoret monikulttuurisuudesta ja kansainvälisyydestä ajattelevat, sillä he siirtyvät muutamien vuosien kuluttua täysi-ikäisyyteen ja astuvat maamme ”ruoriin”. Nuorille ei annettu lomakkeella tietoa monikulttuurisuudesta, enkä koe tällöin ohjailleeni heitä suuntaan tai toiseen. Toivon, että nuoret vastasivat kysymyksiin mahdollisimman rehellisesti, jotta tuloksena syntyneestä asenneilmastosta tulisi mahdollisimman totuudenmukainen.

Varsinainen tutkimuskysymys kuuluu; Mikä on tietynikäisten nuorten asenneilmasto kansainvälistyvää ja globalisoituvaa maailmaamme kohtaan? Työn on myös tarkoitus selventää käsitettä monikulttuurisuus laajempänä ilmiönä. Työssä pyrin antamaan nuorille oman suunvuoronsa erilaisia teemoja käsiteltäessä, jotta heidän näkökulmiaan tulisi esiin. Pähkinänkuoressa työ muodostuu siis monikulttuurisuuden ”pohdiskelussessiosta”, jossa osanottajina toimivat erinäiset tieteen edustajat, verkkokirjoitukset blogineen ja keskustelupalstoineen, sekä joukko mikkeliläisiä yläkouluiikäisiä nuoria mielipiteineen.

3 KANSOJEN LIIKE JA GLOBALISAATIO

Politiikassa ja journalismissa on viime vuosina alettu nostaa esiin kansojen liikkeen ja monikulttuurisuuden varjopuolia (Raittila 2009, 67 - 68). Yhtenä osasyynä tähän on varmasti tälläkin hetkellä vaikuttava talouden taantuma, joiden on yleensä havaittu tiukentavan arvoja myös kansan keskuudessa. Rahojen ollessa vähissä, ollaan tarkempia siitä, mihin ja kenelle raha kuuluu. Kriittisissä keskusteluissa nousee usein esiin Suomen harjoittama maahanmuuttopolitiikka ja sen kritisoiminen liiankin avoimena moniin muihin Euroopan valtioihin tai muihin Pohjoismaihin verrattuna. Pahimmissa uhkakuvissa puhutaan jo suomalaisen kulttuurin katoamisesta ja häviämisestä vieraiden kulttuurien mereen. Ovatko ihmiskunnan viimeaikaiset liikkeet ja muutokset poikkeus historiassa ja puhaltavatko maailmassa nyt uudet tuulet?

3.1 Kansojen liike

Luettaessa verkkokeskusteluja maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta tuntuu, että elettäisiin täysin uutta aikakautta liikehdinnän suhteen. Tämä pitää osittain paikkansa, sillä ihmisten liike on melko erilaista, kuin 30 vuotta takaperin. Joistain kirjoituksista syntyy kuitenkin vaikutelman mystisestä ”aikaisemmasta maailmasta”, jossa eri maat olisivat olleet ikään kuin suljettuja säiliöitä, jotka vasta nyt avautuvat kohtaamaan muun maailman. Toki liikehdintä on varmasti muuttunut ja helpottunut, jos ajatellaan tämän päivän teknologian kehittyneisyyttä ja verrataan sitä vaikkapa 1600-luvun tai 1940-luvun vastaavaan tasoon. Lentokoneet, risteilyalukset ja kehittyneet rautatiet tekevät siirtymisen paikasta A, rajojen, vuorien ja merien yli paikkaan B yllättävän helpoksi. Siirtomaa-ajan jälkeen globalisaatio sekä maailman yhdentyminen ovat kiihtyneet ja erilaiset kulttuurilliset käytännöt ovat alkaneet sekoittua keskenään yhä nopeammin (Hautaniemi 2001, 28). Myös Enzensberger (2003, 27) kuvailee artikkelissaan liikkuvuuden lisääntyneen viimeisen kahdensadan vuoden aikana valtavasti. Euroopan kehittynyt valtamerikauppa loi kulkuneuvokapasiteetin, mikä mahdollisti suurien ihmismäärien liikkumisen ja matkaamisen hyvinkin pitkien matkojen päähän. Myös kehittyneet maailmanmarkkinat vaativat kehittyneempää liikkumista maanosien välillä. On hyvä kuitenkin muistaa, että kansojen liikettä tapahtui myös ennen tätä aikakautta.

Kulttuurintutkija Hall (2003, 237) kuvailee kansojen liikkumisen ja monikulttuuriset yhteiskunnat vanhaksi ilmiöksi. Jo ennen eurooppalaisen laajenemisen aikaa, aina 1400-luvulta lähtien, kansojen muutot ja liikkuminen ovat olleet enemmänkin sääntö kuin poikkeus. Tämän seurauksena on syntynyt yhteiskuntia, jotka ovat etnisesti tai kulttuurillisesti ”sekoittuneita”. Liikkeeseen ovat vaikuttaneet monet syyt, kuten luonnonkatastrofit, sodat, valloitukset, nälkä, köyhyys, työvoiman riisto, kolonisoiminen, orjuus sekä muun muassa poliittinen sorto. Kreikan, Rooman ja esimerkiksi eurooppalaisten imperiumit olivat kaikki jollain tavoin monietnisiä sekä monikulttuurisia. Maailmassa on tällä hetkellä vajaat 200 valtiota, mutta eri kulttuureja on arvioitu olevan noin 10 000 (Liebkind 2000, 171). Tätä ajatellen monikulttuuriset valtiot ovat enemmänkin sääntö kuin poikkeus myös nykypäivänä, koska kaikille ei vain yksinkertaisesti riitä omaa virallista ”tonttia”.

Kartoitukseen osallistuneet nuoret vaikuttivat olevan valmiita ainakin omaan ”liikkeeseen”. Kysyttäessä nuorten halukkuutta asua jossain elämänvaiheessa ulkomailla, suurin osuus (n. 42 %) valitsi vaihtoehdon, ”Kyllä, jopa pidemmän aikaa”. Lähes 95 prosenttia kokonaismäärästä näki ulkomaille muuton ainakin mahdollisena, vaikka sitä ei kaikkien kohdalla tapahtuisikaan. Kaikista vastaajista n. 5 prosenttia ympyröi kohdan ”En, ulkomailla asuminen ei tunnu kiinnostavalta”. Vastaajat eivät siis nähtävästi koe maailmaa ja sen maita enää ”lukittuina karsinoina”, missä jokaisen ryhmän tulisi pysyä omalla reviirillään. Ainakin he näkivät itsellään olevan oikeuden matkustaa rajojen yli ja myös asua vieraalla maalla.

Nimimerkki *Reino* kirjoittaa blogissaan: ”*Osa ihmisistä on alkanut ymmärtää, että monikulttuuri ei ole ihanaa. Siinä vaiheessa, kun yhä useammat ymmärtävät, että monikulttuurissa ei itse asiassa ole mitään luonnollistakaan, niin käyttöön otetaan seuraava argumentti: monikulttuuri on väistämätöntä.*” Erilaisten kulttuurien kohtaaminen ei ole pelkästään ”ihanaa”, sen voi todeta tarkastelemalla esimerkiksi maahanmuuttoon liittyviä ongelmia Suomessa ja muualla. On kuitenkin hankalaa sanoa mikä on luonnollista ja mikä ei. Monet maat ovat olleet jo syntyessään monikulttuurisia. Enzensbergerin (2003, 25) mukaan maailmassa ei ole yhtään kansakuntaa, jonka väestö olisi etnisesti tutkailtuna täysin homogeenista. Tämä heterogeenisyys on ristiriidassa sitä kansallistunnetta vastaan, mikä monissa valtioissa on muotoutunut.

3.2 Liike ja sen ”kitka”

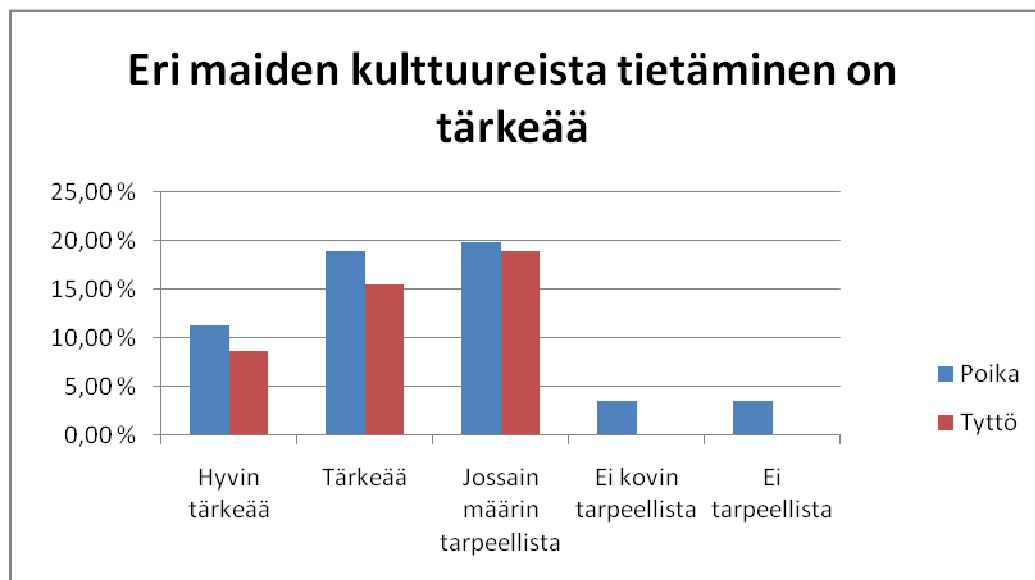
Liikkeeseen liittyy myös ongelmia. Jokainen ”muutto” johtaa Enzensbergerin (2003, 23 – 24) mukaan konflikteihin riippumatta muuton syystä, motiivista, vapaaehtoisuudesta, pakosta tai siihen liittyvistä mittasuhteista. Muukalaisviha ja ryhmäegoismi ovat asioita, jotka ovat esiintyneet jo ennen niiden varsinaista keksimistä ja perustelua. Jotta nämä kaksi saataisiin kuriin, välttyttäisiin erilaisuuksien yhteenotoilta ja pystyttäisiin harrastamaan edes jonkinlaista vaihtoa ja viestintää eri klaanien, ryhmien ja etnisten ryhmien välillä, entisaikojen yhteisöt keksivät vieraanvaraisuuden erilaiset rituaalit ja tabut. Nämä rituaalit ja tabut eivät poista vieraan leimaa ”tuntemattomana ja erilaisena”, vaan enemmänkin korostavat sitä. Vieras on siis tietyllä tapaa pyhä, mutta hän ei saa tulla jäädäkseen uuteen yhteisöön.

Enzensbergerin näkemystä toisilleen vieraiden kansojen kohtaamisten aiheuttamista ongelmista tukee maailmanhistoria sekä valtioiden synnyt. Ihmisryhmät ovat ottaneet haltuun alueita, jotka ovat toimineet osittain pohjana ja kasvualustana erilaisten kulttuurien synnyille. Maissa on kehittynyt nationalistista ajattelua, joka edustaa ikään kuin maan itsetuntoa. Tässä on varmasti monia hyviä puolia, sillä yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne lujittaa yhteisöjä ja auttaa sen yksilöitä voimaan paremmin. Sanan ”konflikti” käyttö muuttoliikkeiden yhteydessä antaa tapahtumalla kuitenkin kielteisen kuvan. Kahden vieraan kohtaaminen on jännitteinen tapahtuma, mutta voiko jännitettä ohjata tiettyyn suuntaan? Ovatko *muukalaisviha* ja *ryhmäegoismi* asioita, joille ei vain voi mitään?

Ei voi mitenkään kieltää, että nämä käsitteet eivät olisi näkyvillä tutkailtaessa maailman tapahtumia (esim. sodat), mutta ovatko ne täysin muuttumattomia? Jos näin päätetään, niin ovat. Vietäessä sama asia yksilötasolle, on hyvin helppo halutessaan olla suvaitsematta ärsyttävää naapurua tai tuttavaa, mutta onko tämänkaltaisiin tilanteisiin olemassa ratkaisua? Yksilötasolla asiat ratkaistaan usein kommunikoimalla näkemyseroista ja joustamalla molemmiin puolin jos mahdollista. Onko tämä mahdollista isommassa mittakaavassa? On vaikea sanoa onko olemassa mitään muuttumatonta tekijää, joka estäisi eri ihmisten keskinäisen toimeen tulevuuden. Käytännön toteutuksen esteenä voivat kuitenkin olla esimerkiksi yksilöiden halu tavoitella omaa etua, erilaisten näkemysten sietämisen vaikeus tai yksilön ylpeys. Onko mahdollista, että

laajemmassa mittakaavassa (esim. uskonnolliset kiistat) on pohjimmiltaan kyse samoista asioista? Ei *haluta* kunnioittaa tai kuunnella toisen näkemystä, sillä yksilön oma näkemys on ”ylivertainen”. Jos näin on, kyse ei ole niinkään ikuisesta ja pysyvästä ongelmasta, vaan enemmänkin *halusta* toimia tietyllä tapaa ja ylläpitää uskomusta yksilöiden keskinäisen harmonian mahdottomuudesta. On toki totta, että pitkäaikaisten kiistojen selvittäminen käytännön tasolla voi olla hyvin hankalaa tai tuntua mahdottomalta jos osapuolet ovat täysin haluttomia joustamaan.

Mikä on tilanne Mikkelin nuorten kohdalla, onko heidän mielestään muiden kulttuurien tunteminen tärkeää?

Melkoinen osa vastaajista piti tätä tietämystä hyvin tärkeänä tai tärkeänä. Suurin osa valitse melko odotetusti tämän kysymyksen kohdalla kultaisen keskitien. Noin 7 prosenttia ei pitänyt muiden kulttuurien tuntemista erityisen tarpeellisena. Sukupuolien välillä ei vaikuttanut olevan merkittävää eroa. Mielenkiintoista tosin on, että ”ei kovin tarpeellista” tai ”ei tarpeellista” kohtien valinneiden joukossa oli ainoastaan poikia. Näiden nuorten kohdalla siis vaikuttaa, että myös muille kulttuureille annetaan arvoa. Tämän sukupolven nuorille kansainvälisyys on kenties tutumpi asia kuin aikaisemmil- le sukupolville. Kysymyksen perusteella ei toki voida tietää, kuinka moni on todella kiinnostunut opiskelemaan tietoa muista kulttuureista ja kulttuurien eroavaisuuksista. Esiin nousee kuitenkin se, että aihe koetaan merkitykselliseksi ja se kertoo tietynlai- sesta kunnioituksesta erilaisuutta kohtaan.

Entä miten paljon ihmisestä kertoo se, mistä hän tulee ja millaisessa kulttuurissa hän on kasvanut?

Suuri määrä (yhteensä 53 %) nuorista kertoo näiden taustojen painavan ”Jonkin verran”. Ympäristöllä on varmastikin suuri merkitys ihmisen kasvulle ja kehitykselle, mutta on vaarallista antaa sille liikaa arvoa. Jos henkilö on kotoisin hyvin erilaisesta kulttuurista, se voi myös näkyä hyvin selvästi arjen tilanteissa. On kuitenkin vaikea kuvailla espanjalaisten, ruotsalaisten, englantilaisten, brasilialaisten tai amerikkalaisten olevan tämän tai tuon kaltaisia. Onhan on olemassa hyvin epätyypillisiä suomalaisia, jotka puhuvat paljon. Tai vastaavasti hiljaisempia brasilialaisia, jotka vihaavat samba. Omat kokemukseni todentavat tämän. Pinnallisempiin puoliin (kieli ja ulkonäkö) on helppo tarttua, mutta on hyvä antaa tilaa myös ihmisen omalle persoonalle, ei pelkästään hänen kulttuurilleen.

Castellsin (2010, xxiii) mukaan globalisaation edetessä ”paikallisuus” kuitenkin kasvaa. Ympäri maailmaa toteutetuissa kyselyissä, vain n. 13 prosenttia vastanneista kokee olevansa maailmankansalaisia. Ihmiset kokevat alueellisen identiteettinsä tärkeänä osana ”kuuluvuutensa” tunnetta. Castells ja Ince (2003, 187 – 243) kritisoivat myös puhetta globaalista informaatiovallankumouksesta, sillä suurin osa maailman väestöstä asuu yhä yhden tai kahden päivän kävelymatkan päässä lähimmästä puhelimesta. Em. (2003, 287 – 304) mukaan informaationaalinen yhteiskunta perustuu kovan kapitalismin, eli systeemiin, jossa jokainen voi oman onnensa seppänä kohota koulupudokkaasta talousmaailman kuninkaaksi. Tämänkaltainen järjestelmä perustuu tuottavu-

teen ja globaaliin kilpailukykyyn. Se on hyvin kulttuurisidonnaista ja luo kyllä runsaasti vaurautta, mutta valikoidusti.

Castells (2003, 152 – 225. 334 – 375) kertoo uudesta ”neljännestä maailmasta”, joka jää jälkeen kehityksen kiihtyessä. Neljännellä maailmalla hän viittaa muun muassa Saharan eteläpuoleiseen Afrikkaan, suurimpaan osaan Aasiasta sekä Latinalaisen Amerikan köyhtyvään maaseutuun. Se näkyy kuitenkin myös suurkaupunkien slummeissa ja ghetoissa, mutta erityisesti Afrikka on jäänyt syrjään informaatioteknologian (esim. internet) vallankumouksessa. Castellsin mukaan myös uskonnolliset ääripäät ja kulttuurinen nationalismi ovat globalisaation tuotteita. Neljanteen maailmaan kuuluu kolmasosa maailman väestöstä ja puolet maapinta-alasta. Ainakin tämän verran on siis olemassa alistettuja kansoja. Valtiot nähdään kansojen turvana, mutta kuinka perustaa oma valtio kaikille maailman kansoille? Castells pohtii ratkaisuna pieniä paikallisyhteisöjä, jotka olisivat tietyssä määrin yhteydessä toisiinsa. Myös Sihvola (2004, 272) näkee globalisaatiossa sen varjoisan puolen. Maailmantalous altistaa köyhiä maita raaka-ainevarastoiksi (esim. öljy, jalokivet), joka voi ajaa paikalliset sotapäälliköt kamppailemaan raaka-aineiden hallinnasta. Ovatko tämänkaltaiset heimoristiriidat, konfliktit tai sisällissodat kuitenkin köyhien maiden omia ongelmia? Miksi vauraiden valtioiden tulisi välittää riitapukarien hyvinvoinnista?

Kysyttäessä mikkeliiläisiltä nuorilta, tulisiko Suomen avustaa hankalissa tilanteissa olevia maita tai vastaanottaa niistä tulevia ihmisiä, reilusti suurin osa vastaajista (n. 86 %) ilmoitti että, avustusta kuuluu antaa vähintään hieman. Kaikista vastaajista n. 17 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”Kyllä, ehdottomasti”. Kuitenkin lähes 14 prosenttia (kaikki poikia) oli sitä mieltä, että mailla on oma vastuu hyvinvoinnistaan. Sihvolan mukaan vastuu kuuluu kaikille. Ollessamme valmiita käyttämään köyhien maiden raaka-aineita ja halpaa työvoimaa, olemme osaltamme vastuussa myös maiden ongelmista ja niiden ratkaisemisesta.

Siis vain noin 13 prosenttia maailman väestöstä kokee olevansa maailmankansalaisia ja samaan aikaan myös paikallisuutta korostetaan. Voi siis olla, että Enzensbergerin teoria ryhmäegoismista pitää käytännön tasolla paikkaansa. Globalisaatio vaikuttaa olevan joillekin avain onneen, osan se tuntuu kuitenkin ajavan yhä tiukemmin ”omi-en” muuriensa taakse. On luonnollisen tuntuista, että jokaisella voimalla on myös vas-

tavoimansa. Muun muassa markkinoiden kansainvälistyessä ja etnisten ryhmien sekoittuessa runsaammin toisiinsa, voi moni yksilö kokea hävittävänsä itsensä ja perustansa uusien asioiden alle. Tämän voi luoda pelkoa osassa ihmisistä, joka voi purkautua myös ikävillä tavoilla. Erilaisuutta kohdatessa, on varmasti hyvä pohtia kumpi luo enemmän ikävyyksiä, realistinen katselmus omiin ennakkoluuloihin ja niiden perustoihin tai perusteiden puutteellisuuteen, vai pelon- ja mahdollisesti paniikinsekainen suhtautuminen uuteen ja ”tuntemattomaan”.

Palatakseni alkuun ja pohdintaan siitä, puhaltavatko nyt uudet tuulet, voisi sanoa, että kyllä ja ei. Kansojen liike ei ole uutta ihmiskunnan historiassa, kuten ei myöskään monikulttuurisuus yhteiskunnissa. Kuitenkin erilaisten kulttuurien määrät ovat lisääntyneet Suomessa 80-luvulta lähtien jolloin maahanmuutosta tuli maasta muuttoa yleisempää (Torvi 2007, 2). Ulkomaalaisten Suomeen muutto on siis tänä päivänä yleisempää, kuin esimerkiksi 60-luvulla. Tästä johtuen myös katukuva vaikkapa Helsingissä on tänä päivänä varmastikin erilainen kuin 40 vuotta sitten. On tosin mahdollista, että monikulttuurisuutta ja muuttoliikettä tutkailtaessa maailma vaikuttaa suomalaisten silmin muuttuneen enemmän viime vuosikymmenien aikana, kun jos asiaa kysyttäisiin Yhdysvalloissa asuvalta ihmiseltä. Eri osat muuttuvat eri tahtiin.

4 MONIKULTTUURISUUS

Monikulttuurisuus tulee usein sanana vastaan suunnitelmissa, erilaisissa dokumenteissa, puheissa ja verkossa nykypäivän Suomessa. Välillä se koetaan ikään kuin ihannetilana, jota yritetään tietoisesti saavuttaa, joskus taas sana esiintyy pettyneen kirjoittajan vihanpurkauksen yhteydessä. Käsité saa osakseen kannustusta, mutta ei säästy myöskään kritiikiltä tai haukuilta. Nimimerkki *Väärinajattelija* pohtii omassa verkkoblogissaan seuraavasti; ”*Monikulttuurisuus on rikkaus, näin väitetään. Itse en tuosta rikkaudesta tiedä, mutta ainakin se maksaa ja paljon.*” Kirjoittajan mukaan monikulttuurisuus on kallista, mistä me siis tuota korkeaa hintaa maksamme? Ovatko ulkomailta imetyt vaikutteet esimerkiksi populaarimusiikissa tai vaatemuodissa meille kalliita? Vai onko eri kulttuureiden välinen ideoiden jakaminen edes monikulttuurisuutta tai monikulttuuria? Puhutaanko kirjoituksessa työperäisten maahanmuuttajien tai turvapaikanhakijoiden aiheuttamista kustannuksista? Jotta monikulttuurisuudesta voitaisiin keskustella monipuolisesti ja järkevästi, on keskustelun osanottajilla ja tämän työn lukijoilla oltava edes jossain määrin yhtenäinen kuva siitä, mitä kaikkea *monikulttuurisuus* – sanalla voidaan tässä työssä tarkoittaa.

4.1 Mitä se voi olla?

Monikulttuurisuus käsite on lainaa sekä tulokas suomalaisessa keskustelussa, vaikka se on jo keskusteluun ehtinyt juurtaakin. Akateemiseen keskusteluun se on tullut englanninkielisen maailman sekä pohjoismaisen keskustelun kautta. Yksinkertaistettuna *monikulttuurisuus*, tai sen adjektiivi *monikulttuurinen* voi tarkoittaa, että yhteiskunnassa elää rinnakkain monia, kulttuuriltaan jollain tapaa toisistaan poikkeavia ryhmiä. Näin ymmärrettynä monikulttuurisuus on lähinnä kuvaileva tai tiettyä asiaintilaa kuvaava käsite. Suomessa monikulttuurisuudella on tarkoitettu esimerkiksi erilaisten ihmisten sekä ryhmien elämistä samassa tilassa. Sillä on myös viitattu erilaisiin ihanteellista yhteiskuntaa ja erilaisten ryhmien välistä yhteiseloja koskeviin käsityksiin. Suomessa monikulttuurisuus ei ole kuitenkaan vielä saanut vakiintuneita merkityksiä, vaikka monikulttuuristuva yhteiskunta koskettaakin meitä kaikkia yksilöinä, tavalla tai toisella. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 20 – 21.)

Voi olla myös tarpeellista erottaa toisistaan käsitteet ”monikulttuurinen” ja ”monikulttuurisuus”. Sanaa ”monikulttuurinen” käytetään adjektiivin tapaan. Se kuvaa sosiaalisia piirteitä ja hallinnan pulmia, joita kohdataan kaikissa yhteiskunnissa, joissa erilaiset kulttuuriset ryhmät ja yhteisöt elävät yhdessä rakentaen yhteistä elämää, mutta samalla kuitenkin säilyttäen piirteitä alkuperäisestä kulttuuristaan ja identiteetistään. ”Monikulttuurisuus” on substantiivi, joka viittaa erilaisiin menettelytapoihin ja strategioihin, joita käytetään monikulttuuristen yhteiskuntien monimuotoisuutta koskevien ongelmien hallinnassa ja ratkaisuisissa. Ei ole olemassa yhtä oikeaa ja ainuttakaan tapaa toteuttaa monikulttuurista yhteiskuntaa. Ratkaisuvaihtoehtoja on monenlaisia. Yhdysvallat, Kanada, Etelä-Afrikka, Ranska, Uusi Seelanti, Nigeria ja esimerkiksi Malesia voivat toimia esimerkkeinä monikulttuurisista valtioista. Ne ovat eri tavoin monikulttuurisia, mutta niitä yhdistää yksi asia, ne ovat kaikki kulttuurisesti heterogeenisiä. Monikulttuurisuus ei ole myöskään yksittäinen oppi, joka kuvaisi jotain tiettyä poliittista strategiaa tai jotain jo saavutettua tilaa. Käsite monikulttuurisuus kuvaa joukkoa erilaisia poliittisia strategioita ja prosesseja, jotka ovat kaikkialla keskeneräisiä. On siis olemassa monenlaisia erilaisia versioita monikulttuurisista yhteiskunnista. (Hall 2003, 234 – 235.)

Kyselykartoituslomakkeen viimeisenä kysymyksenä oli avoin ”Kun maa on monikulttuurinen, se on...?” – kysymys. Pääsääntöisesti nuoret kokivat monikulttuurisen valtion yksinkertaisesti paikkana, jossa on erilaisista kulttuureista tulleita ihmisiä. Myös ulkomaalaisuus liitettiin vahvasti mukaan. Vastauksia luettaessa vaikutti, että eri kulttuurin edustaja ja ulkomaalainen ovat toistensa synonyymi. Eli monikulttuurinen valtio edellytti monien nuorten mukaan ulkomaalaisia/eri syntyperäisiä ihmisiä, jotka tuovat mukanaan uutta kulttuuria ja toimintatapoja. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan tyytyneet pelkästään siihen, että monikulttuurisessa maassa on eri kulttuureista tulleita ihmisiä. Näistä vastauksista esimerkkeinä; ”*Siellä on useita eri kulttuureja, joita ylläpidetään ja tuetaan aktiivisesti, usein valtionkin toimesta*”, ”*Täällä on erilaisia kulttuureita ja ne on tervetullu.*”, ”*Monien maiden kulttuuri kukoistaa yhdessä maassa ja ryhmien sulassa sovussa.*”. Eli monikulttuurisen valtion edellytyksenä nähtiin tällöin myös se, että eri ryhmien olemassaolo on hyväksyttyä ja myös valtio tunnustaa erilaisuuden olemassaolon. Kysymys herätti myös joillain nuorilla kriittisempiä ajatuksia. Monikulttuurinen valtio nähtiin muun muassa paikkana, jossa ”*on selkärangattomat päättäjät*”, tai joka on ”*ottanut vastaan mamuja jotka tuhoavat ja syrjäyttävät alkupe-*

räisen kansan (tuhoaa lähinnä talouselämän)”. Vahvoja kriittisiä mielipiteitä esiintyi tosin ainoastaan muutama. Näissä vastauksissa oli yhtäläisyyttä internetin keskustelupalstojen kriittisten kirjoitusten kanssa. Erityisesti ”*selkärangattomat päättäjät*” tuntuvat nousevan esiin useissa verkkokeskusteluissa. Myös ”*alkuperäisen kansan tuho*” on tullut esiin verkossa tapahtuvissa keskusteluissa, joissa pohditaan monikulttuurisuuden varjopuolia melkoisen jyrkästi.

Suomalaisessa keskustelussa on puhuttu suomalaisen monikulttuurisuuden nuoruudesta. Huttunen, Löytty sekä Rastas (2005, 22) suhtautuvat kuitenkin väittämään hieman kriittisesti. Oletus monikulttuurisuuden nuoruudesta Suomessa antaa kuvan, jonka mukaan Suomi olisi joskus ollut yksikulttuurinen maa, mikä ei Huttusen (ym.) ymmärryksen mukaan pidä paikkaansa. Väittäjä antaa myös oletuksen, jonka mukaan suomalaisen monikulttuurisuuden ”kypsyessä” tai lisääntyessä, siitä tulisi samanlaista kuin esimerkiksi englantilaisesta tai ruotsalaisesta monikulttuurisuudesta. Huttunen (ym.) suhtautuvat skeptisesti siihen, että muiden maiden tapahtumia voitaisiin käyttää ”ohjekirjana” tietynlaisen monikulttuurisen yhteiskunnan luomiseen. Jokainen yhteiskunta tuottaa siis jollain tapaa omanlaistaan monimuotoisuutta.

4.2 Monikulttuurisuus käytännössä

Monikulttuurisuus ei ole pelkästään teoriaa ja puhetta, vaan myös tekoja, toimintaa, politiikka, kohtaamisia ja eroavaisuuksia. Aiheesta puhuttaessa, puhujille on usein selvää, että sanalla kulttuuri tarkoitetaan tässä merkityksessä ihmisen koko elämäntapaa, ei pelkästään korkeakulttuuria. Kulttuurilla voidaan viitata yhtäläillä arkisiin käytäntöihin ja tapoihin, ruokaan, pukeutumiseen, musiikkiin, mutta myös erilaisiin arvoihin ja normeihin. Eräs kartoitukseen vastannut nuori kuvaili monikulttuurista valtiota; ”*Maassa asuu ihmisiä monista kulttuureista ja maa osaa soveltaa tätä esim. juhlapyhissä.*”. Eli vastaajalle ei riittänyt ainoastaan teoreettinen monikulttuurisuus vaan myös käytännön toteutusta halutaan nähdä, silloin kun puhutaan monikulttuurisesta maasta. Kulttuuri jäsentää siis jollain tapaa jokapäiväistä elämäämme ja tapamme havainnoida ja katsoa maailmaa. Monikulttuurisuudesta puhuttaessa on tärkeää huomata, että silloin puhutaan yhtä lailla jokapäiväisestä arjestamme ja sen pienistä asioista, mutta myös maailmankatsomuksellisista asioista. Aikaisemmin viitattiin monikulttuurisuuden koskettavan kaikkia kansalaisia yksilöinä. Ihminen voi kohdata

monikulttuurisuutta uuden työtoverin kautta tai esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen henkilön muutettua hänen naapurikseen. Valmiita käyttäytymisohjeita tämänkaltaisiin tilanteisiin on mahdoton antaa. Monikulttuurisen yhteiskunnan arki haastaa erilaiset kansalaiset jatkuvaan sekä avoimeen dialogiin yhdessä elämisen periaatteista ja käytännöistä. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005. 19 – 26.)

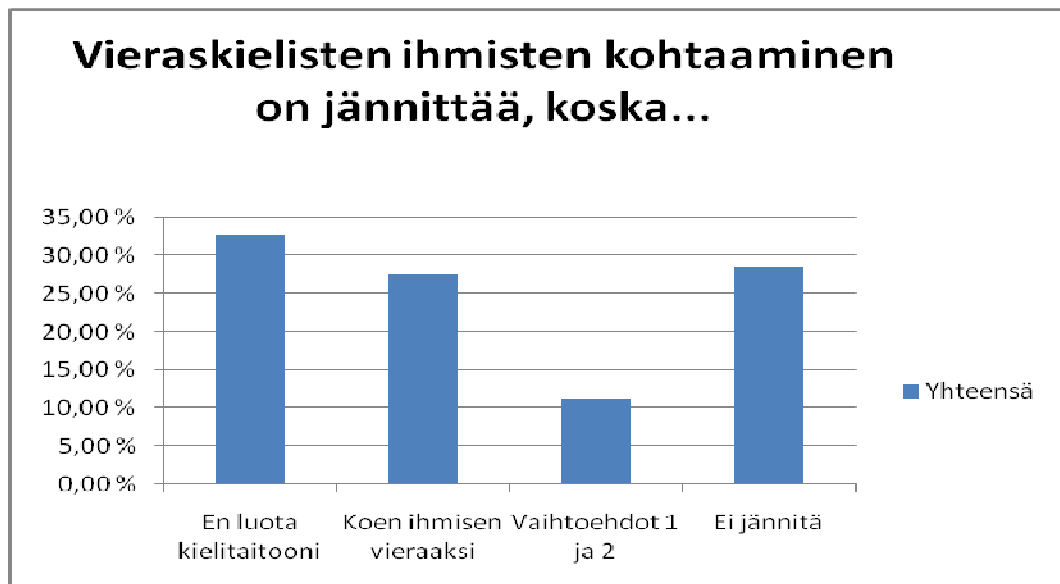
Todettakoon, että monikulttuurisuuden käsite ei siis ole aivan yksinkertainen, vaan todella laaja-alainen käsite. Sitä voidaan myös lähestyä monella eri tapaa kuten konservatiivisemmasta, liberaalimmasta tai vaikkapa kaupallisesta näkökulmasta (Hall 2003, 234). Vaikka monikulttuurisuuden voidaankin katsoa laajimmillaan tarkoittavan myös esimerkiksi ulkomailta ”tuotua” musiikkisuuntausta (esim. rock n roll) tai vaate-tyyliä, se tuntuu harvoin nousemaan esiin keskusteltaessa monikulttuurisuudesta tai sen ongelmista. Ihmisiä tai kriitikoita ei välttämättä häiritse se, että vieraskielinen musiikki vie liikaa tilaa suomenkieliseltä musiikilta. Tai kärjistettynä harvoin kuulee vihaista keskustelua siitä, kuinka *Vans* –merkkiset ”skeittikengät” vievät tilaa perinteisimmiltä tuohivirsuilta. Suomen ollessa maana monien vaikutteiden summa, joka tuo jatkuvasti konttikaupalla lisää ulkomaisia vaikutteita maahan, tuntuu todella vaikealta sanoa tarkalleen, missä menee suomalaisen ja ulkomaisen raja.

4.3 Vieraasta tutuksi ja turvalliseksi

Enzensberger (2003, 24) kuvaa erilaisuuden vakiintumista tavallisuudeksi juna – esimerkkiä apuna käyttäen. Junavaunuun tullessaan uudet matkustajat kokevat ympäristön uutena ja vieraana. Kuitenkin jonkin aikaa vaunussa vietettyään he tuntevat olonsa vaunussa kotoisaksi. Ovi avautuu ja vaunuun tulee jälleen uusia matkustajia, jotka jo vaunussa istuvat kokevat vieraaksi ja mahdollisesti jopa hieman tunkeileviksi. Uudet matkustajat pysyvät uusina kunnes vaunuun tulee jälleen uusia matkustajia. Tällöin aikaisemmin vaunuun tulleiden status muuttuukin vanhoiksi matkustajaksi ja he kokevat uudet tulijat tunkeilijoiksi reviirollään. Syntyy oudolta tuntuva tilanne. Uudet matkustajat muuttuvatkin hetkessä vaunun alkuperäisiksi matkustajiksi ja saattavat olla vastahakoisia vastaanottamaan uusia tulijoita, unohtaen hetki sitten olleensa vielä itse ”tunkeilijoita”. Enzensbergerin esimerkki on havaittavissa monissa ympäristöissä ja tilanteissa, kuten kouluissa, työpaikoilla ja maahanmuutossa. Erilaisissa yhteisöissä uusien vieraiden positiivisempaa vastaanottoa voidaan kuitenkin toteuttaa tietoisesti

(esim. kouluissa uusien opiskelijoiden kastajaiset tai ymmärtäväinen/avoin suhtautuminen ulkomaalaisiin). Harva tämän hetken suomalaisistakaan on ollut paikalla, kun Suomea ”laitettiin pystyyn”.

Miten on ihmissuhteiden laita, syntyykö vieraiden ja kantaväestön kesken helposti ystävyys-suhteita? Kaikista nuorista vastaajista 105 oli kantasuomalaisia (Itse sekä molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa) ja heiltä kysyttiin heidän ystävyys-suhteistaan. Lähes 50 vastaajaa kertoi lomakkeella, että heillä on yksi tai muutama maahanmuuttajataustainen kaveri. Kuitenkin myös melko suuri osa (36 vastaaja) ilmoitti, että heillä ei ole yhtään. Maahanmuuttajataustaiset ovat ilmeisesti luokissa ja kouluissa vielä suhteellisen harvassa, mikä myös selittää asiaa. Asiaa kysyttiin myös vastaajilta, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla (yhteensä 9 vastaajaa). Heistä peräti 6 ilmoitti, että myös suurin osa heidän kavereistaan on maahanmuuttajataustaisia. Näiden vastaajien kohdalla otanta on toki hyvin pieni, mutta vaikuttaisi hieman siltä, että maahanmuuttajataustaiset sekä kantasuomalaiset viihtyvät parhaiten ”omiensa” parissa. On siihen syynä sitten kielitaidon puute, kulttuurien eroavaisuudet tai erilaisuuden jännittäminen. Tähän varmasti vaikuttaa vahvasti myös maassaolo aika.

Hieman yli puolet vastaajista ilmoitti että heitä ”jännittää” tai ”jännittää hieman” kohdata eri kieltä puhuvia ihmisiä (kysymys: *Minua jännittää kohdata ihmisiä, joilla on eri äidinkieli kuin minulla*). Tämä tuntuu kovin luonnolliselta. Reilu kolmasosa jännittäjistä kertoikin syyksi juuri luottamuksen puutteen suhteessa omaan kielitaitoon. Noin

neljäsosa (n. 28 %) ilmoitti syyksi sen, että vierasta kieltä puhuva ihminen tuntuu hieman ”vieraalta”, mikä aiheuttaa jännitystä. Vieraskieli voi siis muodostaa muurin ihmisten välille ja tehdä toisesta itselle oudon. Suuri osa nuorista kuitenkin kertoi myös, että kohtaaminen ei jännitä. Kysymys tosin jättää auki sen, ovatko nämä nuoret vain hieman rohkeampia sosiaalisesti vai ennakkoluulottomampia asian suhteen.

Osa esineistä tai tavoista koetaan hyväksytyksi Suomessa ja niistä tulee hiljalleen osa suomalaisuutta ja suomalaisia. Vastaavasti asiat, jotka eivät maahan sen kansalaisten mielestä sovellu, koetaan vieraina ja kenties jopa hieman pelottavina. ”Ei niin haluttuista vaikutteista” puhutaan vieraina ja epäsuomalaisina, kun taas pizzaa syödään tyytyväisenä, ikään kuin se olisi aina ollut osa ruokaperintöämme. Joidenkin vaikutteiden kohdalla aika voi tehdä tehtävänsä (esim. rock`n`rollin hyväksyminen Suomessa 50-luvulla ja nyt), jotkut vaikutteet jätetään rajojen ulkopuolelle kokonaan.

On ymmärrettävää, että tuotteiden vastaanottaminen omaan elinympäristöön on kenties helpompaa, kun taas ihmisten hankalampaa. Ihmisten maahantuontiin liittyy usein uusia kohtaamisia. Tällöin eivät kohtaa ihminen ja hengetön esine, vaan kaksi ihmistä, jotka näkevät maailman mahdollisesti erilaisin silmin. Kohtaaminen vaatii molemmilta henkilöiltä kunnioitusta ja halua nähdä maailma ainakin osittain toisen silmin. Jos osapuolilla ilmenee haluttomuutta ymmärtää toisiaan, voi syntyä ongelmia. Joiden erilaisuuksien yhteen tuominen on helpompaa, toisten vaikeampaa. Nimimerkki *Väärinajattelijan blogiin* viitaten, monikulttuurisuus aiheuttaa varmasti myös erilaisia ”kustannuksia”, mutta myös ”tuottoa”, jos ajatellaan erilaisia ulkoisia vaikutteita joita Suomi ihmisineen on ottanut vastaan muualta, ollessaan avoin rajojen ulkopuoliselle maailmalle.

5 TARPEELLISTA KÄSITTEISTÖÄ

Käsite monikulttuurisuus on jo itsessään laaja, kuten aiemmissa luvuissa todettiin. Monikulttuurisuudesta keskusteltaessa ei kuitenkaan usein puhuta pelkästä monikulttuurisuus termistä, vaan monista muista siihen liittyvistä asioista. Esiin nousevat mm. sanat *ulkomaalainen, maahanmuutto & maahanmuuttaja, etnisyys, sekä kotouttaminen/integraatio*. Mitä näillä käsitteillä sitten tarkoitetaan? Ovatko ne pakollisia tilkesanoja vai tarpeellisia ja keskustelua kohdentavia käsitteitä? Kappaleessa on tarkoitus avata näitä käsitteitä ja niiden tarkoituseriä, ei vielä varsinaisesti käsitellä aiheita syvemmin.

Aloitetaan käsitteestä *ulkomaalainen*. Käsite on suurimmalle osalle varmasti yksinkertainen ja helposti ymmärrettävä. Maahanmuuttovirasto (2010a) mukaan ulkomaalainen on ”henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen”. Käytännössä tämä siis tarkoittaa sitä, että henkilölle ei ole myönnetty Suomen kansalaisuutta, vaan hän voi olla maassamme esimerkiksi viisumilla tai lyhyellä lomamatkalla.

5.1 Maahanmuuton lajit

Maahanmuutto ja *maahanmuuttaja* käsitteet ovat jo huomattavasti laajempi käsite. Maahanmuuttoa tapahtuu hyvin monista syistä. Osa tulee maahan esimerkiksi työn, toinen puolisonsa perässä ja osa humanitäärisen maahanmuuton myötä. Kuten Huttunen (2009, 120) toteaa, maahanmuuttajat eivät ole oma ”ihmislajinsa”, joka muodostuisi juuri tietynlaisista ihmisistä. Maahanmuuttajien parissa voi olla lukutaidottomia, köyhiä, varakkaita, rehellisiä, epärehellisiä tai hyvin korkeasti koulutettuja henkilöitä. Näin ollen on vaikea keskustella yleisesti maahanmuuttajien sopeutumisesta Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin. Suomeen tulon syyt voidaan Forsanderin ja Ekholmin (2001, 108) mukaan jakaa viiteen pääryhmään, joita ovat *pakolaisuus, työ ja opiskelu, perhesyyt* sekä *paluumuutto*. Pääryhmistä pakolaiset, paluumuuttajat ja suomalaisten kanssa avioituneet edustavat suurimpia ryhmiä. Otetaan näistä ensimmäiseksi käsitteilyyn pakolaisuus eli humanitäärinen maahanmuutto.

Turvapaikanhakija on henkilö joka kokee inhimillisen asemansa uhatuksi jossain maassa ja hän voi täten pyytää suojelua sekä oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hakija saa luvan jäädä uuteen maahan, mikäli henkilön koetaan tarvitsevan kansainvälistä suojelua tai turvaa inhimillisten syiden vuoksi (Punainen Risti, 2010). Ulkomaalainen voi hakea turvapaikkaa uuden maan rajalla tai mahdollisimman pian maahantulon jälkeen poliisilaitokselta. Turvapaikkaa ei siis voi hakea ottamalla yhteyttä ulkomailta (Maahanmuuttovirasto 2010b). Turvapaikanhakija on siis henkilö, jonka tilanteen käsittely on vielä keskeneräinen. Tämän käsittelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan myös mahdollisen oleskeluluvan saaminen jollain muulla perusteella. Turvapaikkahakemus on perusteeton, jos sen tueksi ei ole esitetty vakavia ihmisoikeusloukkauksia tai muita perusteita. Hakemus voidaan myös evätä, jos hakijan on selvästi tarkoituksena käyttää turvapaikkamenettelyä väärin. Jos hakemuksen käsittely Maahanmuuttovirastossa ei hyvin perustelluista syistä johtuen onnistu määräajassa hakija saatetaan palauttaa kotimaahansa, mikäli lähtömaa nähdään tarpeeksi turvalliseksi palata sillä hetkellä. (Maahanmuuttovirasto 2010a.) Jokaisen turvapaikkahakemuksen tutkinta alkaa Suomessa vastuuvaltion selvittämällä. Tämän perustana on EU-valtioiden sekä Norjan, Islannin ja Sveitsin välinen Dublin-asetus. Jos hakija saapuu Suomeen jonkin toisen Dublin-valtion kautta tai on hakenut ensin turvapaikkaa jostain toisesta Dublin-valtiosta, hakemusta ei yleensä käsitellä Suomessa. Tällöin tehdään niin kutsuttu Dublin-päätös ja hakija käännytetään takaisin vastuumaahan. (Maahanmuuttovirasto 2010c.)

Jos turvapaikanhakijalta edellytetyt kriteerit täyttyvät, henkilö saa pakolaisstatuksen ja hänestä tulee vasta tällöin virallisesti *pakolainen*. Suomeen tulevat turvapaikanhakijat eivät siis ole vielä pakolaisia, vaan hakevat mahdollista lupaa jäädä maahan. (Maahanmuuttovirasto 2010a.) *Pakolainen* on ulkomaalainen henkilö, jolla on siis perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan kansallisuuden, rodun, uskonnon, tiettyyn ryhmään kuulumisen tai jonkin poliittisen mielipiteen vuoksi. Myös yleistä väkivaltaa tai sotaa pakenevat ovat pakolaisia, jos heillä ei ole mahdollisuutta turvallisesti palata kotimaahansa. (Punainen Risti 2010.) Henkilö voidaan ottaa myös *humanitäärisen suojeluun* mikäli turvapaikan tai toissijaisen suojelun (turvapaikka edellytykset eivät täyty, mutta lähtömaassa uhkaa ihmisarvoa loukkaava rangaistus/kohtelu) edellytykset eivät täyty. Tämä kuitenkin edellyttää, että henkilöllä ei ole

mahdollisuutta palata lähtömaahansa johtuen muun muassa ympäristökatastrofista tai maan yleisestä huonosta turvallisuustilanteesta. (Maahanmuuttovirasto 2010a.)

Entä työpaikan tai opiskelun perässä Suomeen tulevat maahanmuuttajat? EU-kansalaiset sekä Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaiset voivat työskennellä Suomessa vapaasti, mutta enintään kolme kuukautta. Tämän jälkeen oleskeluoikeus on rekisteröitävä, mutta mitään erityistä työntekijän oleskelulupaa nämä kansalaiset eivät tarvitse. Pohjoismaista tulevat työntekijät voivat oleskella maassa kuusi kuukautta ilman rekisteröintiä. EU-alueen (tai rinnastettavat valtiot) ulkopuolelta tulevat tarvitsevat työskentelyä varten ensin oleskeluluvan Suomesta. Turistit viisumilla tai viisumivapaasti eivät saa tehdä Suomessa ansiollista työtä ilman oleskelulupaa. Tämä lupa voidaan myöntää tilapäisen tai jatkuvaluonteisen työnteon perusteella. (Maahanmuuttovirasto 2010d.) Opiskeluun pätevät pitkälti samat säännöt. EU-maista (+ Liechtenstein ja Sveitsi) tulevat voivat opiskella Suomessa, mutta yli kolmen kuukauden opiskelua varten tulee heidän rekisteröidä oleskelunsa. Pohjoismaista tulevat opiskelijat voivat oleskella maassa kuusi kuukautta ilman rekisteröintiä. (Maahanmuuttovirasto 2010e.) EU:n ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden on hankittava oleskelupa yli kolmen kuukauden opiskeluun. Ulkomaalaiset opiskelijat voivat tehdä myös jossain määrin töitä opiskelujen ohella ilman erillistä työlupaa, mutta Suomi ei tue taloudellisesti ulkomaisia opiskelijoita esimerkiksi opintotuella. Tästä johtuen opiskelijoiden on Suomeen tullessaan pystyttävä todistamaan varallisuutensa ja kykynsä pystyä elättämään itsensä maassa, joko omin varoin tai vaikka stipendien turvin. (Maahanmuuttovirasto 2010f.)

Toiseksi viimeisenä esiteltäköön *perheenyhdistämiset* maahanmuuton ”lajina”. Henkilö joka haluaa muuttaa Suomeen ja asettua täällä asumaan perheenjäsenensä kanssa, tarvitsee myös oleskeluluvan. Lupa myönnetään perhesiteen perusteella ja perheenjäsenten piiri on Suomen laissa määritelty. Laki voi olla ristiriidassa hakijan käsitysten kanssa siitä, ketkä kaikki sukulaiset kuuluvat perheeseen ja ketkä eivät. Suomalainen perhekäsitys on suppeampi kuin monissa muissa maissa. Ulkomaalaislain 37 § mukaan perheenjäseneksi lasketaan Suomessa aviopuoliso sekä omat tai aviopuolison naimattomat alle 18-vuotiaat lapset (Ulkomaalaislaki 301/2004). Lupamenettelyssä Suomessa asuvaa perheenjäsentä, joka pyrkii kokoamaan perheensä jäseniä yhteen, kutsutaan *perheenkokoajaksi*. (Maahanmuuttovirasto 2010g.)

Viimeisenä paluumuuttajat. Maahanmuuttoviraston (2010a) mukaan paluumuuttaja on ulkomaalainen (sukujuuret Suomessa tai muu yhteys), joka palaa takaisin Suomeen. Suomessa käsite koskee entisiä ja nykyisiä Suomen kansalaisia sekä entisen Neuvostoliiton alueelta kotoisin olevia inkerinsuomalaisia, joilla on kuitenkin suomalainen syntyperä. Maahanmuuttoviraston (2009) oleskelulupatilastojen mukaan venäläiset ovat hakeneet ainakin vuosina 2006 – 2009 ahkerimmin oleskelulupia Suomesta. Vuonna 2009 venäläisiä oleskeluluvan hakijoita oli 4260, joista mm. 607 haki lupaa suomalaisen syntyperän perusteella.

Kappaleessa käsiteltiin siis *humanitääristä, työ-/opiskeluperäistä, perheenyhdistämiseen* sekä *paluumuuttoon* liittyvää maahanmuuttoa. Kuten kappaleen alussa todettiin, maahanmuutto sekä maahanmuuttaja ovat käsitteenä laaja-alaisia. Edellä esiteltiin näitä maahanmuuton ”lajeja” yleisellä tasolla. Jokaisen maahantulijan tarina on varmasti erilainen ja eri muuttoihin liittyy huomattava määrä erilaisia säädöksiä ja muutujia, joten maahantulo tai -pääsy ei ole välttämättä yhtä yksinkertaista kuin tässä kappaleessa ”*Maahanmuuton lajit*” annettiin ymmärtää. Tilastot osoittavat Huttusen (2009, 117 - 118) mukaan Suomeen muuttaneiden ihmisten moninaisuuden. Persoonallisuksia, erilaisia elämäkokemuksia tai elämäntilanteita ja niiden kirjoja eivät mitkään tilastot kuitenkaan pysty näyttämään.

5.2 Muuta käsitteistöä

Käsite *etnisyys* tai, että jokin on etnoa, tuo mieleen kaukaiset ja suomalaisille vieraat kulttuurit. Jos järjestetään etno-tapahtuma, mieleen tulevat räikeästi pukeutuvat samba-tanssijat tai vaikkapa jostain päin Afrikkaa kotoisin olevat ihmiset esittelemässä kulttuurinsa piirteitä. Onko tämä mielikuva totuudenmukainen kun puhutaan etnisyydestä tai etnisistä eroista? Monikulttuurisuuden ongelmissa kuulee puhuttavan etnisistä jännitteistä. Mistä etnisyydessä on oikeastaan kyse? Entä mitä kotoutumisella tai akkulturaatiolla tarkoitetaan?

5.2.1 Etnisyys

Käsitteelle on vaikea antaa yhtä kaikenkattavaa selitystä, sillä etnisyyttä voi tarkastella monista eri näkökulmista. Lähdetäänkin siis avaamaan käsitettä muiden käsitteiden

avulla. Etnisyys, etninen identiteetti sekä etninen ryhmä ovat melko uusia käsitteitä. Käsite *etnisyys* on tullut nykyaikaan paikkaamaan sanoja heimo, rotu tai kansa, joista kaksi ensimmäistä ovat tämän päivän arjessa tosiaan melko harvoin kuultuja. Kenties käsitettä on helpompi tarkastella käsitteen *etninen ryhmä* kautta. Mitkä ovat siis etnisen ryhmän tunnusmerkkejä? Nygren (1995) ja Björklund (1983) käyttävät viittä tunnusmerkkiä, jotka yhdistävät tietyn joukon ihmisiä etniseksi ryhmäksi. Näitä ovat (1) yhteinen alkuperä (osittain yhteinen historia ja usko yhteiseen syntyperään), (2) yhteinen kulttuuri (etniset erityispiirteet sekä oletus omasta kulttuurillisesta erityislaatuisuudesta), (3) etninen ryhmäidentiteetti (jäsenet identifioivat itsensä tai muut tunnistaivat heidät erillisenä ryhmänä), (4) etninen ryhmäinteraktio (sosiaaliset erityispiirteet) sekä (5) erillisryhmäläisyys (oletus, että etninen ryhmä on yhteiskunnan erillinen osaryhmä, mutta on kuitenkin riippuvainen ympäröivästä yhteiskunnasta). (Hautaniemi 2001, 16 – 17.)

Etnisyyttä voidaan tarkastella myös ryhmän ulkopuolelta käsin. Objektiiivisella etnisyydellä tarkoitetaan ihmisryhmän tiettyjä piirteitä, jotka muut havaitsevat (vrt. etninen ryhmäidentiteetti). Muiden havaitsemia piirteitä voivat olla esimerkiksi uskonto, kieli tai ihmisen ihonväri. Meistä jokainen kuuluu johonkin etniseen ryhmään, mutta mikäli kontaktimme muihin etnisiin ryhmiin ovat vähäisiä, emme ole välttämättä omasta ryhmästäimme tietoisia. Esimerkiksi kieli on yksi parhaiten ulkopäin havaittavissa oleva etnisyyden piirre, mutta jos kuulemme vain omaa kieltämme, sitä voi olla vaikea hahmottaa jonkin tietyn ryhmän erityispiirteenä. Vaikka etnisyydellä viitataan usein vähemmistöryhmiin, voidaan Viljasen (1994) mukaan kuitenkin myös maan enemmistöryhmä nähdä etnisenä ryhmänä. Tämän mukaan siis myös suomalaiset olivat etninen ryhmä Suomessa. (Hautaniemi 2001, 16 – 18.)

Etnisyyttä voidaan tarkastella myös subjektiivisesti. Se voi olla tunne, että kuuluu johonkin tiettyyn ryhmään. Eri maissa on omat kansallishymninsä ja rahayksikkönsä, jotka kiinnittävät ihmisen hänen kotimaansa muodostamaan ryhmään ja herättävät yksilöissä kuuluvuuden tunnetta. Nationalismin ja etnisyyden suhde on siis tiivis. Etnisyyden ajatellaan myös periytyvän. Presidentin vaalikampanjassaan vuonna 2000 Tarja Halonen vetosi suomalaisten luterilaiseen työmoraaliin, joka selittää kansamme ahkeraa olemusta. Ihmisiä sitovat yhteen myös perinteet sekä kulttuuriset symbolit.

Rakennamme yhteenkuuluvuuden tunnetta esimerkiksi pukeutumisella, musiikilla sekä erilaisilla rituaaleilla. (Hautaniemi 2001, 18 – 25.)

Maa-alue, jossa asutaan, on myös usein merkityksellinen. Jos ryhmä asuu alueella, jota se ei koe kotiseudukseen, voi alueesta silti muovautua ”myyttinen kotiseutu”. Syntyperä ja oma maantieteellinen alue muodostavat usein tärkeän osan yksilön etnistä identiteettiä. Suomessa esimerkkinä voisi pitää sodassa menetettyä Karjalan aluetta, joka koetaan yhä monien mielestä osana suomalaisuutta. (Hautaniemi 2001, 18 – 25.)

Mikkeliläisille nuorille esitettiin kysymys, missä pohdittiin mahdollista muuttomaata, jos Suomesta olisi pakko muuttaa pois. Kysymys oli avoin, mutta hieman yllätyksellisesti Pohjois-Amerikka ja erityisesti USA, nousivat melkoiseen suosioon (n. 1/3 vastaajista). Perusteluissa varsinkin Yhdysvallat nähtiin ”siistinä” paikkana, joka vaikuttaa tarjoavan mahdollisuuksia vaikka mihin, eikä USA-vastainen ”angsti” vaikuttanut olevan läsnä kyselyssä. Televisio on todennäköisesti lisännyt myös paikan mielenkiintoa ja tehnyt sen nuorille tutun oloiseksi paikaksi. Onhan USA melkoisen merkityksellinen länsimaiselle kulttuurille. Noin 1/4 puolestaan valitsi Pohjoismaiden alueen, todennäköisesti sen tuttuuden ja hyvinvoinnin vuoksi. Kuten eräs vastaaja ilmaisi, ”Ruotsi, melkein kuin Suomi”. Kuitenkin vain yksi vastaaja valitsi Venäjän, joka perusteli muuttoa alhaisella hintatasolla. Venäjä ei ole naapurimaana ilmeisesti tehnyt itseään tutuksi nuorille. On hyvin vaikea sanoa onko sota-ajoilla vielä vaikutusta asiaan, vai eikö maata vain nähty ”siistinä” paikkana.

Myös Espanja ja Australia saivat melko näkyvän osuuden nuorten äänistä. Perusteluinä esitettiin muun muassa lämmintä ilmastoa ja eksoottisuutta. Espanja on myös matkailumaana Suomalaisille melko tuttu. Yhteenvetona tietty samanlaisuus nousi esiin teemana, vaikkakin myös erilaisuus ja eksoottisuus koettiin kiinnostavana. Euroopan maat saivat melkoisen osuuden äänistä. Maantieteellisyys, kuten luonto ja sen samankaltaisuus Suomen luonnon kanssa mainittiin osassa vastauksista. Perustelut olivat melko hajanaisia, mutta tutut/sukulaiset, englanninkieli äidinkielenä sekä maan turvallisuus tulivat esiin. Kuitenkin myös vastakohtia (lämmin ilmasto) haettiin. Tulos ei ollut kovin yllättävä, lukuun ottamatta USA:n kipuamista lähimaiden ohi suositumaksi vaihtoehdoksi. Uskontoa ei mainittu, vaikka myös se sitoo ihmisiä yhteen. Se on merkityksellinen sekä henkilökohtaisena vakaumuksena, että ryhmäkokemuksena. Kirkoilla ja uskonnolla on monissa Euroopan valtioissa vahva asema, mutta se on

myös heijastunut erilaisissa konflikteissa, joista esimerkkinä hajonnut Jugoslavia ja siellä tapahtuneet etniset puhdistukset. (Hautaniemi 2001, 18 – 25.)

Etnisellä ryhmällä voidaan siis tarkoittaa paljon muutakin, kuin tapahtumissa esiteltyä etnisyyttä. Vaikka me kaikki kuulumme johonkin etniseen ryhmään, on omaan etnisyyteen kiinnittymisessä varmasti eroja. Henkilöt kiinnittyvät omaan etniseen ryhmäänsä osa tiukemmin, osa väljemmin. Forsanderin (2001, 35 - 36) mukaan käsite *etnisyys* teki varsinaisen läpimurron siirtolaistutkimuksessa vasta 60-luvulla, kun tätä ennen puhuttiin lähinnä roduista, heimoista ja kansoista. Hänen mukaansa monet tutkijat kritisoivat tätä muutosta lähinnä kosmeettiseksi. Vaikka etnisyys onkin laaja käsite, sillä viitataan pääasiassa edelleen ”eksoottiseen toiseuteen”.

5.2.2 Akkulturaatio

Jotta voisimme ymmärtää mistä maahanmuuttajien sopeutumisvaikeuksissa on kyse, meidän on tiedostettava valtaväestön merkitys tässä prosessissa. Valtaväestön suhtautuminen uusiin tulokkaisiin hallitsee sekä ohjaa heidän sopeutumistaan. *Akkulturaatiolla* tarkoitetaan maahanmuuttajien uuteen kulttuuriin sopeutumista. Akkulturaatiota voidaan kuvata erilaisin käsittein. Näitä käsitteitä ovat *assimilaatio* (sulautuminen), *separatismi* (eristäytyminen), *marginalisaatio* (syrjäytyminen) ja *intergraatio* (yhdenytyminen). (Talib 2002, 25.)

Sosiaalipsykologi John Berry (1992) on määritellyt akkulturaation prosessiksi, jossa yksilö on kosketuksissa omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurisen ympäristön kanssa. Myös Berry jakaa akkulturaatio käsitteen *integraatioon*, *assimilaatioon*, *marginalisaatioon* sekä *separaatioon*, mutta lisää listaan vielä *segregaation*. (Forsander 2001, 37.) Mitä Berry näillä käsitteillä oikein tarkoittaa?

Assimilaatiolla tarkoitetaan sulautumista valtakulttuuriin. Sen voi myös määritellä vähemmistöidentiteetistä luopumisena toiveena kuulua vallitsevaan enemmistöön. Monien Suomeen vuosisatojen kuluessa muuttaneiden maahanmuuttajien voi ajatella sulautuneen joko suomen- tai ruotsinkieliseen väestöön. Esimerkiksi Keski-Euroopasta Suomeen tulleiden käsityöläisten taustoista ei ole enää juuri mitään jäljellä

muuta kuin tarinat ja nimet. *Marginalisaatiolla*, eli syrjäytymisellä tarkoitetaan tilaa, jossa yksilö on eriytynyt kulttuurillisesta taustastaan, eikä koe samaistumista edes muihin ryhmiin. Syrjäytymisen uhka koskettaa mm. toisen maahanmuuttajasukupolven nuorten kohdalla, sillä he eivät välttämättä halua samaistua vanhempiensa arvo-maailmaan, mutta valtayhteisöönkään liittyminen ei onnistu johtuen resurssien, kieli-taidon tai motivaation puutteesta. *Separaatiolla* tarkoitetaan eristäytymistä ”omiensa” pariin. Eli tietyn etnisen ryhmän jäsenet välttävät kontakteja muihin ryhmiin tai valta-väestöön. Euroopassa ääri-islamistien on havaittu joissain tapauksissa toimivan näin suhteessa valtayhteisöön. *Segregaatiolla* puolestaan tarkoitetaan eristämistä. Tällöin valtayhteisö toimii aktiivisesti, jotta tietty yksilö tai ryhmä voitaisiin eristää ”omiensa” joukkoon. (Forsander 2001, 37- 38.)

Viimeisenä käsitellään hieman laajemmin *integraatiota*, sillä sen on havaittu olevan mm. Berryn (1992), että Talibin (2002, 26) mukaan paras vaihtoehto uuteen sopeutu-mista ajatellen. Henkilö integroituu uuteen, kun hän kokee kuuluvansa johonkin etni-seen vähemmistöryhmään ja myös arvostaa tätä ”omaan joukkoonsa” kuulumista. Henkilö on silti myös samalla yhteydessä myös muihin etnisiin ryhmiin sekä valtavä-estöön eikä sulje niitä pois omasta elämästään. Tutkijat ovat korostaneet, että integraa-tiosta puhuttaessa on syytä määritellä yhteisöt, joista milloinkin puhutaan. Integraatio-ta voidaan tutkia esimerkiksi näistä kolmesta näkökulmasta; 1) Integraatio vastaanot-tavaan tai valtayhteisöön 2) Integraatio etnisten ryhmien välillä 3) Integraatio oman etnisen yhteisön sisällä. Valtayhteisöön suuntaan kohdistuvasta integraatiosta voidaan puhua rakenteellisesta integraatiosta, joka pitää sisällään poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen puolen. Etnisten ryhmien välisessä integraatiossa puhutaan ryhmien väli-sestä kanssakäymisestä, johon liittyy muun muassa tietty hierarkia eri vähemmistö-ryhmien asemasta yhteiskunnassa. Etnisen yhteisön sisäinen integraatio on integraati-on keskeinen osa. Se kuvaa ryhmän yhtenäisyyttä, solidaarisuutta sekä omien kulttuu-rillisen arvojen ylläpitoa. Etnisen ryhmän hyvän sisäisen integraation on katsottu edis-tävän myös kotoutumista valtayhteiskuntaan. Ryhmätietoisuus synnyttää parhaimmil-laan yhteisöllisyyttä ja sosiaalista tukea, mikä voi poikia yhdistyksinä, lehtinä tai vaika-pa omina radiokanavina. Sisäisesti integroituneet ryhmät voivat paremmin kampailla asemastaan yhteiskunnassa ja samalla vastustaa syrjintää ja samalla edistää ra-kenteellista integraatiota niin yksilö kuin ryhmätasollakin. (Forsander 2001, 37 – 41.)

Mikä on merkki integraatiosta meidän yhteiskunnassamme? Forsander (2001, 42) kertoo ansiotyön omaavan Suomessa vahvan aseman puhuttaessa yhteiskunnan toimintaan osallistumisesta. Työttömien kerrotaan mm. menettäneen kuuluvuuden tunnettaan joutuessaan työttömiksi. Uudet maahan tulijat eivät ole varsinaisesti koskaan vielä olleet kiinnittyneitä suomalaisen yhteiskunnan keskiöön, joten heidät tulee sinne kiinnittää, integroida. Keskiöstä reunoille jääminen ei ole ”suotavaa”, sillä se merkitsee epäjärjestyttä ja normien vastaisuutta. Suomessa työn ja koulutuksen puuttumista pidetään keskeisenä osana syrjäytymisen tunnusmerkistöä. Syrjäytyminen voidaan nähdä integraation puutteena. Integraatio on siis prosessi, jonka aikana maahanmuuttaja liikkuu kehän reunoilta kohti yhteiskunnan keskustaa osallistumalla yhteiskunnan normien mukaiseen toimintaan.

Yhteiskuntaan liittyminen ei kuitenkaan tarkoita oman itsensä menettämistä, vaikka myös uusia asioita on omaksuttavana. Suomessa maahanmuuttajien kotoutumisesta on säädetty laki, jonka 1. luvun 2. § mukaan *kotoutumisella* tarkoitetaan ” 1) maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen” (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 439/1999). Laki tarjoaa mahdollisuuksia, mutta se myös velvoittaa maahanmuuttajan kotouttavaan toimintaan, kuten koulutukseen ja työharjoitteluun ja se velvoittaa myös kuntia (joilla myös vastuu oman alueensa kotouttamisohjelman laatimisesta) tarjoamaan tulijoille mahdollisuuksia kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan (Forsander 2001, 43).

Jälleen kerran vastuuta ja vapautta tarjotaan molemmille, sekä uudelle tulijalle, että yhteiskunnalle. Maalaisjärjellä ajateltuna integraation idea kuulostaa järkevältä. Onhan viisasta, että samassa joukkueessa pelaavat tähtäävät kaikki suurin piirtein samaan maaliin. Liian jyrkkärajaisten ”kuppikuntien” luominen maan sisällä ei kuulosta järkevältä sekään. ”Mind your own business” – ajattelu ei pidemmän päälle toimi, kun tehdään tiimityötä. Yksilöille ja ryhmille on annettavaa mahdollisuus toteuttaa itseään ainakin niin kauan, kunnes toiminta alkaa uhata muiden oikeuksia ja vapauksia. Toimiva yhteisö muodostuu hyvinvoivista ja toimivista yksilöistä, mutta myös vastuusta. Elettäessä yhteiskunnan/maan rajojen sisällä on vaikea olla täysin yhteydettömässä tilassa siihen. Kuulostaisi epäoikeudenmukaiselta elää vain oman kuppikuntansa sisällä sulkiin muut pois, kun kuitenkin samalla käyttää varmasti jossain määrin kaikkien

yhteisiä varoja ja hyötyy oman ryhmänsä ulkopuolisista ihmisistä, kuitenkin haluamatta antaa mitään takaisinpäin. Uskon ihmisen olevan melko pitkälle laumaeläin, joka voidessaan hyvin varmasti myös jakaa hyvinvointiaan joko tietoisesti tai tietämättään eteenpäin. Akkulturaation ja integraation voisi kiteyttää seuraavasti; Nauti omasta mahdollisesta hyvinvoinnistasi ja vapaudestasi, mutta muista myös ympäröivän yhteisön sinulle siihen antama panos.

6 SUOMI JA MONIKULTTUURISUUS

Monikulttuurisuuteen yhdistetään arkikielessä usein erilainen maahanmuutto ja uudet Suomeen tulijat. Minkälaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan uudet tulijat ovat siis tulossa? Lehtonen (2009, 113) selvittää artikkelissaan ”*integraatio*” sanan syntyperää, joka juontaa juurensa latinan adjektiivista ”*integer*” (*kokonainen, koskematon*). Maahanmuuttajien *integrointi*, jonka vastine suomenkielessä on *kotouttaminen*, on siis tämän periaatteen mukaisesti suomalaisuuden tekemistä kokonaiseksi/koskemattomaksi. Onko suomalainen yhteiskunta ollut ennen yleistyneempää maahanmuuttoa puhdas ja lähes koskematon, ikään kuin avaamaton paketti?

Tämänkaltaisen suomalaisuuden suojelemisen ongelma piilee siinä, että varsinaista virallista puhdasta suomalaisuutta ei ole koskaan ollutkaan. Suomalaisuutemme perustuu siihen, mitä olemme kulloinkin muualta maailmasta ottaneet vastaan. Suomi ei ole väestöltään tai elinkeinoiltaan koskaan ollut täysin ”kotitekoinen”. Olemme toimineet rajamaana, jossa ainekset idästä, lännestä sekä etelästä ovat sekoittuneet toisiinsa. Tämänhetkinen talouden taantumakaan ei olisi Suomelle yhtä merkityksellinen, ilman maan vahvoja kansainvälisiä suhteita. Tavarankäytön laskiessa ulkomailla, eivät suomalaisyrityksetkään voi toimittaa tavaraa ulkomaille, millä on vaikutus talouteemme. Muita esimerkkejä kulttuurin tuontitavaroista ovat muun muassa Suomen lipun värit (Venäjältä tsaarin purjehduslipusta), leijona vaakunassa (ruotsalaisen Folklunga suvun vaakuna), kristinusko (englantilaissyntyinen piispa Henrik), Maamme-laulu (saksalaissyntyinen Frederik Pacius), jääkiekko (Kanada), heavy metal (Britteinsaaret) ja vaikkapa kansallinen karaokehitti *Olen suomalainen* jonka sävelsi italialaissyntyinen Salvatore Cutugno (alkup. L'Italiano). Ajatus suomalaisuudesta on säilynyt elossa juurikin muuttumisensa kautta, kun kansalliseen identiteettiimme on lisätty uusia aineksia rajojen ulkopuolelta. (Lehtonen 2009, 113 – 114.)

Nuorilta kysyttiin myös suomalaiselle kulttuurille kolmea tärkeää asiaa/henkilöä. Avoimia vastauksia lukiessa ja tulkitessa voisi kysymyksen ymmärtää myös ”suomalaiselle kulttuurille tyypillisiä asioita/henkilöitä ovat...”. Noin puolet vastaajista mainitsi saunan tärkeänä osana suomalaisuutta. Luontoon ja vuodenaikoihin liittyvät vastaukset tulivat toisena perässä (n. 1/5 vastauksista), kertoen jälleen maantieteen ja alueen merkityksestä osana etnistä identiteettiä. Myös tietyt ruuat ja juomat, kuten ruis-

leipä, makkara, ”kalja” ja alkoholi erottuivat vastauksista. Urheilua/urheilijoita mainittiin melko tasavertaisesti kulttuuriasioiden/henkilöiden kanssa. Yksittäisistä henkilöistä esiin nousi kenties selkeimmin Tarja Halonen, maamme presidentti. Turvallisuus, jossa Suomi on melkoisen ”etevä”, sai hyvin vähän huomiota. Vain muutamassa vastauksessa mainittiin turvallisuus, tasa-arvo tai vapaus. Kenties turvallisuus koetaan jollain tapaa itsestään selvänä osana suomalaisuutta. Omia etnisiä tai kulttuurillisia piirteitä voi olla vaikea havaita, jos ei ole vertailukohtaa. Muutaman maahanmuuttaja-taustaisen vastaajan kohdalla tässä kohtaa koettiin, että kysymykseen ei osattu vastata, sillä vastaajat eivät kokeneet useamman vuodenkaan jälkeen olevansa ”suomalaisia”. Herää kysymys kotoutumisen prosessista. Suomalainen kulttuuri ei ole ilmeisesti vielä avautunut kyseisille vastaajille. Tämä herättää pohdintaa kotoutumisen aikaa vievyydestä. Uuden etnisen identiteetin rakentuminen voi olla nuorelle vaikeaa, sillä hän joutuu monesti tasapainottelemaan kahden kulttuurin välillä. Ulkomaailma syöttää yhtä kuvaa ja kotona tarjotaan toista. Tämän on varmasti yksi haaste nuorten maahanmuuttajien kotoutumisen kohdalla.

Suomen monikulttuurisuuden tilannetta kysyttiin lomakkeessa ”Suomessa on mielestäni paljon erilaisia kulttuureja tai ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. Reilusti yli puolet (n. 78 %) nuorista koki, että Suomessa on hyvin paljon tai melko paljon eri kulttuureja/ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. Viitaten aiemmin pohdittuun ja nuorille esitettyyn avoimeen kysymykseen siitä, millainen on monikulttuurinen valtio (suuri osa kuvaili monikulttuurisen maan paikaksi, jossa on monia kulttuureja ja ulkomaalaistaustaisia ihmisiä), voisi esittää vastaajien pitävän Suomea suhteellisen monikulttuurisena maana. Reilu kolmasosa kaikista vastaajista piti Suomea erinomaisena asuinmaana. Yli puolet puolestaan näkivät Suomen hyvänä paikkana asua. Yhteenvetona voi todeta nuorten näkevän Suomen suhteellisen moninaisena kulttuurillisesti, mutta myös samaan aikaan hyvänä paikkana asua. Suomen tämän hetkinen moninaisuus ei siis vaikuta olevan nuorten mielestä esteenä hyvinvoinnille. Ylipäätään erilaisten kulttuurien esiintyminen yhden maan sisällä nähtiin pääsääntöisesti hyödyllisenä asiana, edellyttäen että toimivuuden eteen tehdään myös töitä. Ainoastaan noin 7 % vastaajista (kaikki poikia) näki asian hyvin ongelmallisena. Entä tulevaisuudessa, haluavatko nämä nuoret Suomesta moninaisempaa maata, vai tulisiko moninaisuutta rajoittaa?

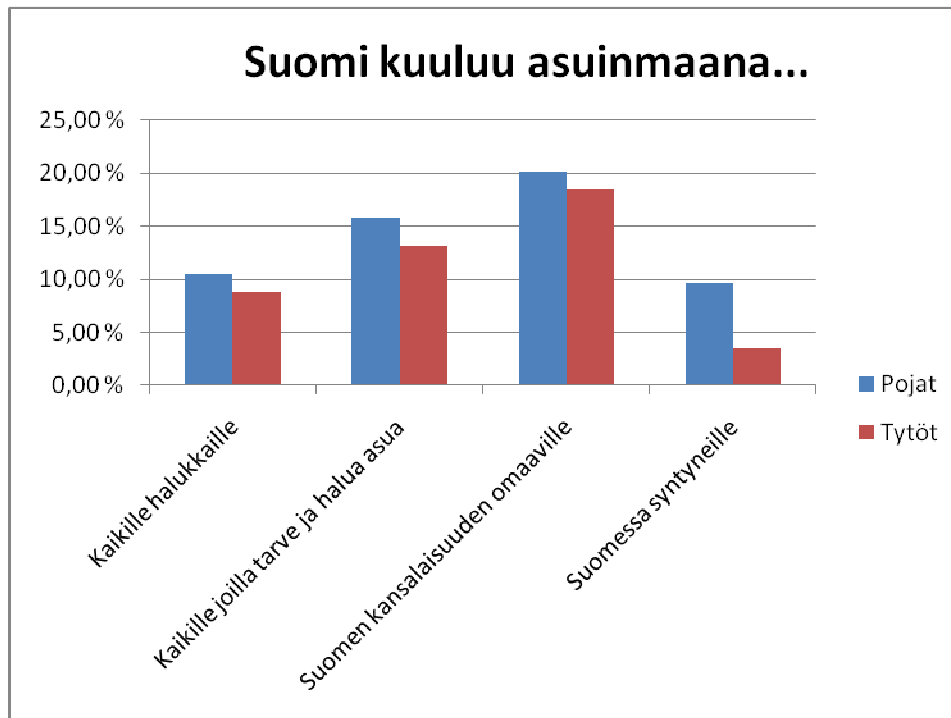
Tulisiko Suomen tai Mikkelin olla tulevaisuudessa kulttuurillisesti moninaisempi? Suomeen/Mikkeliin lisää tai hieman lisää kulttuureja toivoi alle puolet vastaajista (n. 43 %). ”Ei välttämättä enää lisää” ja ”Ei lisää, voi aiheuttaa ongelmia” kohdat puolestaan valitsi yhteensä noin 57 % vastaajista. Tytöt ja pojat vastasivat hyvin samansuuntaisesti eri kohtiin, lukuun ottamatta ”Ei lisää, voi aiheuttaa ongelmia” – kohtaa. Tämän kohdan valitsi kaiken kaikkiaan viidesosa vastaajista, joista suurin osa oli poikia. Myös kysymyksessä ”Erilaiset kulttuurit yhden maan sisällä” ainoastaan pieni joukko poikia valitsi kohdan ”kovin ongelmallista”. On vaikea vetää tästä vielä johtopäätöstä, mutta vaikuttaa, että poikien arvomaailma on hieman kovempi tultaessa monikulttuurisuus kysymysten äärelle. On toki mahdollista, että erilaisella otannalla luvut voisivat olla toisinkin päin.

6.1 Maahanmuuttoa Suomeen

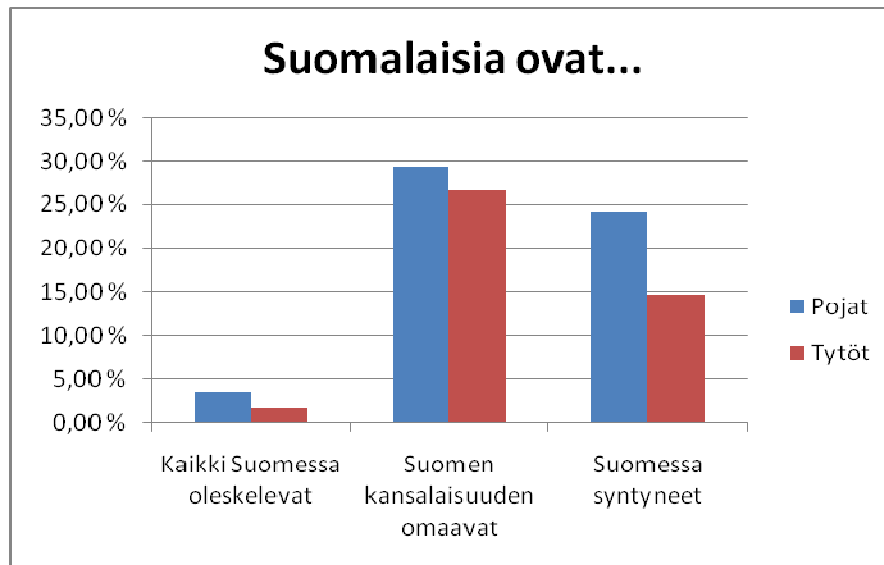
Monikulttuurisuus koetaan Suomessa uudeksi asiaksi kenties johtuen maahanmuuton historiasta täällä. Torvi (2007, 2) kertoo Suomen olleen pitkään enemmänkin maastamuutto- kuin maahanmuuttomaa. *Nettomaahanmuutto* (maahanmuuttajien määrä korkeampi kuin poismuuttajien määrä) on ollut pysyvämmän positiivista vasta 80-luvun alkupuolelta lähtien. 1990-luvun alussa oli lyhyt piikki nettomaahanmuuttossa ja 2000-luvulla nettomuutto on jälleen kasvanut. Ennen vuotta 1990 Suomessa oli kuitenkin Raittilan (2009, 68) mukaan vähän maahanmuuttajia, eikä heistä juuri julkisuudessa puhuttu. Somalian ja Bosnian pakolaisten sekä inkeriläisten paluumuuttajien saapuminen nosti maahanmuuttokysymykset näkyviksi puheenaiheiksi myös journalismissa 1990-luvulla. Liebkind (2000, 171) kertoo Suomen olleen kuitenkin monikulttuurinen maa jo ennen itsenäistymistään. Myös pakolaisia on ollut Suomessa ennen 90-lukua. Vuonna 1998 Suomessa oli 16 600 pakolaista (0,3 % väestöstä), kun taas vuonna 1922 täällä oli yhteensä 33 500 venäläistä, inkeriläistä tai itäkarjalaista pakolaista, jotka muodostivat prosentin koko väestön määrästä. Käytännössä maahanmuuton lisääntymisellä viime vuosikymmenien aikana on todennäköisesti vaikutusta siihen, että ulkomailta maahan tullesiin alettiin tähän aikaan kiinnittää enemmän huomiota myös kansan parissa. Tämä voi puolestaan vaikuttaa siihen, että yleisissä keskusteluissa monikulttuurisen Suomen koettiin syntyvän näihin aikoihin.

Siinä määrin tämä on osittain totta, että Suomen väestörakenne varmasti monipuolistui näkyvämmiin näinä aikoina. Väestörekisterikeskuksen (2009) mukaan Suomessa asui vuonna 1981 yhteensä 12 670 ulkomaalaista (0,3 % väestöstä), vuodenvaihteessa 2008 – 2009 määrä oli 143 256 ulkomaalaista (2,7 % väestöstä). Arvioon Suomen monikulttuurisuudesta vaikuttaa kuitenkin se, miten sana monikulttuurinen määritellään tai ymmärretään. Enzensbergeriin (2003, 25) viitattiin tässä työssä aiemmin (kts. *Kansojen liike*), jolloin todettiin, että maailmassa ei ole yhtään kansakuntaa, jonka väestö olisi etnisesti tutkailtuna täysin homogeenista, vaikka Suomea pidetäänkin Forsanderin ja Ekholmin (2001, 84) mukaan yhtenä Euroopan homogeenisimmista ja kulttuurillisesti yhteneväisimmistä maista. Näin ajateltuna voi pohtia, että jos maailmassa yksikään valtio ei ole etnisesti täysin ”puhdas”, onko edes olemassa varsinaisia monokulttuurisia valtioita? Jos näillä erilaisilla etnisillä ryhmillä on jokaiselle edes pieni kulttuurillinen piirre, jonka ne tuovat kotimaansa kulttuuriin, voisi Enzensbergerin kirjoitukseen viitaten todeta, että täysin monokulttuurisia valtioitakaan ei tällöin ole olemassa.

Eri maissa on siis ainakin jossain määrin erilaisia kulttuureja edustettuna. Ovatko tietyt maa-alueet ja maat siis niissä asuvien ihmisten yhteisömissä? Nuorilta kysyttiin kartoituksessa kenelle heidän mielestään Suomi kuuluu.

Tämän kysymyksen kohdalla oltiin melko avoimia ottamaan ihmisiä vastaan rajojen ulkopuolelta. Ainoastaan n. 13 prosenttia oli sitä mieltä, että maa kuuluu ensisijaisesti sen syntyperäisille asukkaille, joista enemmistö oli poikia. Varsinaista ”suomalaisuutta” ei kuitenkaan myönnetty yhtä helposti.

Kysymys ei toki kerro, että noin vajaa 40 prosenttia (”Suomessa syntyneet”) olisi ehdottomasti sitä mieltä, että muut kuin Suomessa syntyneet eivät maahan kuulu. Kysymys todennäköisesti ymmärrettiin ”Ketkä ovat varsinaisia kantasuomalaisia?”. Tässä mielessä on melko helppo yhtyä kaavion oikeanpuoleiseen vaihtoehtoon. Tämä saa kuitenkin jälleen pohtimaan integraation ja ”integraation” eroja. Tuleeko maahanmuuttajista koskaan ihmisten mielissä suomalaisia, vai pysyykö maahanmuuttajan status loppuun asti? Toisaalta, jos muuttajaa kuitenkin kohdellaan tasavertaisena maan kansalaisena, onko asialla edes merkitystä? Eihän maahan tulleen ihmisen kohdalla mikään teko poista sitä tosiasiaa, että hän on toisessa maassa syntynyt, eri asia toki on mitä johtopäätelmiä tästä tehdään. Kuitenkin aikaisempaan taulukkoon vedoten, suurin osa vastaajista oli avomielisiä jakamaan asuintilansa, kunhan esim. kansalaisuuspassissa täsmää sekä tarvetta ja halua Suomessa asumiseen löytyy.

Internetissä Suomen monikulttuurisuuden pohdinta vaikuttaa olevan suosittua muun muassa blogi –kirjoituksissa. Nimimerkki *Ubi patria, ibi bene* kirjoittaa blogissaan monikulttuurisuuspropagandasta; ”*Tarvitseeko eheä ja toimiva kulttuuri – niin kuin suomalainen kulttuuri on ollut - kulttuurivaikutteita ulkopuoleltaan? Mihän me suomalaiset tarvitsemme muiden kulttuurien asioita näin henkisen pääoman kannalta?*” Kir-

joitus on ristiriitainen Suomen menneisyyden kannalta. Voi kysyä myös, olisiko tämänhetkistä suomalaista kulttuuria olemassa, ilman ulkopuolisia kulttuurivaikutteita? Edellä mainittu kommentti on vain pieni osa tekstiä, missä pohditaan monikulttuurisuuden rikkautta kriittiseen sävyyn. Monia asioita tutkailtaessa on tärkeää pitää kriittisyys mielessä, myös monikulttuurisuus- ja maahanmuuttoasioissa. En tosin usko, että nimimerkki *Ubi patria, ibi bene* voi kieltää sen tosiasian, että suomalainen kulttuuri on monien vaikutteiden summa.

Blogin kirjoituksessa kysytään todennäköisesti enemmänkin sitä, että tarvitseeko Suomi vielä lisää (tai missä määrin) maahanmuuttajia tai vaikutteita muista kulttuureista. Kuitenkin, kommentti tuo esiin monikulttuurisuus – sanan monipuolisuuden varsinkin arkikielessä. Kirjoituksesta voi myös saada vaikutelman monikulttuurisuudesta Suomessa täysin uutena ilmiönä, koska siinä pohditaan Suomen tarvetta ulkopuolisten kulttuurien vaikutteille. Tarvitaan tai ei, suomalainen kulttuuri rakentuu melko pitkälle tuontitavarasta. On vaikea sanoa tarkalleen, mitkä kaikki suomalaisen kulttuurin piirteistä tukevat suomalaisten henkistä pääomaa, mutta esimerkiksi monet uskossa olevat todennäköisesti kokevat protestanttisen kristinuskon lisänneen heidän henkistä pääomaansa. Monikulttuurisuuden kritisoinnissa vaikuttaa olevan monesti kyse monikulttuurisuuden nk. ”oikeasta määrästä” ja sen toteutuksesta, eikä ainoastaan sen toimimisesta kokonaisuudessaan, vaikka asia monesti näin ilmaistaankin.

6.2 Suomen omat etnisyydet

Yhtenä Euroopan kulttuurillisesti yhteneväisempänä maana Suomen homogeenisyys on kuitenkin suhteellisen ”tuoretta perua”. Suomalaista identiteettiä rakennettiin kansallisvaltio-ajattelun nousun aikana 1800-luvulla. Tällöin Suomen rahvaasta luotiin Suomen kansa, kun se kiinnitettiin yhteiseen suomalaiseen identiteettiin ja kieleen. Yhteneväinen kansa on vahvempi puolustamaan valtiollista olemassaoloaan, kuin hajanainen joukko eri kulttuureja. Itsenäistymisen ja toisen maailmansodan aikoina vahvalle kansalliselle identiteetille oli tarvetta Suomessa. Kansallisvaltion määrittelemien yhteisen ja yhteneväisen suomalaisuuden kautta jättää kuitenkin huomiotta Suomen etnisen ja kulttuurisen moninaisuuden. Suomen omiin historiallisiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvat muun muassa *saamelaiset, romanit, suomenruotsalainen kieli-vähemmistö, tataarit, juutalaiset* sekä *venäläiset*. (Forsander & Ekholm 2001, 84.)

Yleisessä maahanmuuttokeskustelussa puhutaan joskus Suomen kuulumisesta ensisijaisesti syntyperäisille Suomen kansalaisille. Ajatuksen mukaan heillä on tietynasteinen etuoikeus esimerkiksi hyvinvointivaltion varoihin. Kuulostaisi toki hieman epäloogiselta ruokkia ”vieraat lapset” ensin ja antaa ”omien lasten” olla nälässä, mutta ketkä olisivat näin ajatellen etusijalla ruokajonossa?

Saamelaiset ovat Suomen ainoa alkuperäiskansa (Forsander & Ekholm 2001, 89 - 90). Ruotsi-Suomen aikana saamelaisia pidettiin alueensa maanomistajina. Nykyään saamelaisalue (*Saamenmaa*) ulottuu Ruotsin ja Norjan keskiosista pohjoisimman Suomen kautta Kuolan niemimaan kärkeen. Saamenmaa jaettiin 1800-luvulla ympäröivien kansallisvaltioiden rajojen mukaan neljään osaan, jolloin myös saamelaisten asema muuttui huomattavasti. Saamelaisten vapaa oikeus ylittää Ruotsin ja Suomen sekä Venäjän ja Suomen valtiollisia rajoja lakkautettiin, mikä lopetti muun muassa perinteisen porojen vapaan laiduntamisoikeuden. Tämä johti porosaamelaisten muuttoliik- keeseen eri alueille laidunmaiden ja elinkeinon perässä. Saamelaisia asuu tällä hetkellä Suomen lisäksi Ruotsin, Norjan ja Venäjän alueella. Sámediggi – sivuston (2010) (suom. Saamelaiskäräjät) mukaan saamelaisten asema kirjattiin Suomen perustuslakiin vuonna 1995. Näin ollen sillä on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja kieltään sekä perinteisiä elinkeinojaan. Vuodesta 1996 lähtien saamelaisilla on ollut kotiseutualueellaan itsehallinto, koskien saamenkieltä ja kulttuuria. Itsehallintoon kuuluvia tehtäviä hoitaa saamelaisten oma vaaleilla valittu parlamentti, *Saamelaiskäräjät*. Suomessa oli vuonna 2008 noin 9 000 saamelaista, joista yli puolet asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Tämä asettaa uudenlaisia vaatimuksia mm. saamenkieliseen opetukseen. Saamelaisiksi luetaan henkilöt, jotka pitävät itseään saamelaisina. Tämä edellyttää myös, että henkilö itse, tai yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isovanhempien vanhemmista on oppinut saamenkielen ensimmäisenä kielelleen. Saamenkielellä on siis saamelaisessa kulttuurissa suuri merkitys.

Toinen melko tunnettu etninen ryhmä Suomessa ovat *romanit*. Romanien historia Suomen alueella on melko pitkä, ensimmäisten romanien tullessa Suomeen 1500-luvulla. Ensimmäiset merkinnät romaneista ovat peräisin vuosituhansien takaisesta Intiasta, mutta kansan alkuperästä ei ole täysin varmaa tietoa. Romanien polku suomalaisessa historiassa on ollut melkoisen kivikkoisen. Tästä melko radikaalina esimerk-

kinä Ruotsi-Suomen alueella vuonna 1637 voimaan tullut hirttolaki, jonka mukaan kyseisellä alueella tavatun romanin sai tappa. Ruotsi-Suomen aikaan romaneita pyrittiin myös karkottamaan maasta sekä heiltä kiellettiin kirkolliset toimitukset sekä sairaanhoito. 1900-luvulla yleinen mielipide Kortteisen (1996), Suonojan ja Lindbergin (1999) mukaan oli, että romanit tulisi sulauttaa valtaväestöön, jonka vuoksi muun muassa romanilapsia sijoitettiin lastenkoteihin. Wallen – komitea asetti myös tavoitteekseen romanien sulauttamisen valtaväestöön vuonna 1895. Kyseiseltä komitealta julkaistiin vielä 1960-luvulla komiteamietintöjä, joissa tavoitteet romanien suhteen olivat yhä samat. Romaniväestön yhteiskunnallinen herääminen tapahtui Kortteisen ym. (1996) mukaan vasta 1960-luvun lopulla, jolloin romanien asemasta alettiin keskustella. Vuonna 1995 perustuslakiin tehtiin romanien kannalta merkittävä uudistus, jossa heidät tunnustettiin kansalliseksi vähemmistöksi sekä velvoitettiin valtio turvaamaan romanien kielen ja kulttuurin kehittäminen. Suomessa on nykyään noin 10 000 romanina, joilla on yhä ongelmansa. Valtaväestöön verrattuna koulutustaso on alhaisempi. Tähän ovat vaikuttaneet perheiden heikko taloudellinen tilanne, aiempi liikkuva elämäntapa sekä valtaväestön asenteet romaneja kohtaan. Tähän on kuitenkin lähivuosina tullut muutosta. Koulutusta ei romanien keskuudessa enää koeta uhkana omalle kulttuurille ja suhtautuminen koulutukseen on myönteisempi. Osa on silti riippuvaisia sosiaalietuuksista ja vaarassa syrjäytyä. Tosin romanien vahva yhteisöllisyys sekä vahvat perhesiteet toimivat syrjäytymisen vastavoimana. (Forsander & Ekholm 2001, 99 – 104.)

Seuraavaksi ovat esittelyssä toisen virallisen kielemme puhujat, eli *suomenruotsalainen kielivähemmistö*. Allardt ja Starck (1981) kertovat Suomessa olleen ja asuneen ruotsinkielistä vähemmistöä jo ainakin tuhannen vuoden ajan ja he ovat myös merkittävä osa kulttuuriamme. Tämä näkyy myös kielivähemmistön nimityksessä. Nimitys suomenruotsalainen ei jätä epäselväksi mihin maahan kyseinen henkilö kuuluu. Suomenruotsalaisuutta luonnehtii Westerholmin (1993) mukaan sen alueellisuus. Ryhmän identiteettiä liittyy tietty rajattava alue, kuten saamelaistenkin tapauksessa. Suomenruotsalaisten absoluuttinen määrä ei ole vuosien 1880 – 1990 aikana juurikaan vähentynyt, mutta suhteellisesti se pienentyi 14 prosentista vajaaseen 6 prosenttiin. Syynä tähän on osittain maastamuutto 1950 – 1960 luvuilla sekä erityisesti nuorten maastamuutto millä on epäedullisia vaikutuksia ryhmän ikärakenteeseen. Suomenruotsalaisiin liitetään yhä yläluokkaista leimaa, vaikka ruotsinkielen osaaminen merkitys yh-

teiskunnassa ”etenemiseen” on Westerholmin (1993) mukaan vähentynyt. Tosin suomenruotsalaisen väestön sosioekonominen asema on hieman parempi kuin suomenkielisen vastaavan. Suomenruotsalaisten asemaa on myös turvattu laissa. Suomen kiellainsäädännön § 14 säättää, että suomi ja ruotsi ovat tasavallan kansalliskielet ja kansalaisilla on muun muassa viranomaisten kanssa asioidessaan oikeus käyttää omaa kieltään asiointiin. Vähemmistöjen elinvoimaisuus on kuitenkin sidoksissa väkiluvun kehitykseen, mikä on siis suhteellisesti laskenut. (Forsander & Ekholm 87 – 89.)

Melko kotoisasta suomenruotsalaisuudesta siirrytään turkinsukuisiin *tataareihin*. Tataarit ovat islaminuskoinen kansa, joiden virallisena äidinkielenä toimii tataarin kieli, joka kuuluu turkkilaisiin kieliin. Suomen historiassa tataarit esiintyivät ensimmäisen kerran Nisametdin (1986) mukaan 1500-luvulla, jolloin heidät mainittiin venäläisen armeijan tähystäjinä. Seuraava maininta löytyy 1800-luvulta, jolloin he olivat mukana rakentamassa Suomenlinnaa. Osa tataareista tuli alueelle myös kaupankäynnin myötä ja asettui sen myötä pikkuhiljaa Suomen alueelle. Suhteessa muihin muslimi maahanmuuttajiin tataarit korostavat olevansa kielellinen sekä kulttuurillinen vähemmistöryhmä. Islaminuskon sisällä on eroja ja tataarit korostavatkin eroavaisuuttaan muista muslimeista. Tietyt Islamin piirteet, kuten naisten hunnuttaminen ja moniavioisuus ovat tataareille yhtä vieraita kuin monille suomalaisillekin. Suomen tataariyhteisö toimii hyvänä esimerkkinä siitä, kuinka hyvin pieni vähemmistöryhmä voi omatoimisesti ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja kieltään valtaväestön keskellä. Kansainvälisesti on harvinaista, että vähemmistöryhmän kieli säilyy yli kolmen sukupolven ajan. Myös ryhmän sijoittuminen suomalaisille työmarkkinoille on ollut hyvin sujuvaa. (Forsander & Ekholm 2001, 96 – 99.)

Toiseksi viimeisenä ryhmänä esitellään toisessa maailmansodassa traagiseen julkisuuteen noussut etninen ryhmä, *juutalaiset*. Harviainen (1999) kertoo juutalaiseksi katsotavan yleisimmän käsitykseen mukaan henkilöä, jonka äiti on juutalainen tai henkilö on itse kääntynyt juutalaiseen uskoon. Juutalaisuus merkitsee siis syntyperää, uskontoa ja tietoisuutta tähän ryhmään kuulumisesta. Juutalaiset eivät kuitenkaan ole Torvisen (1989) mukaan yhtenäinen ryhmä. Ryhmällä ei ole yhteistä kieltä tai elämäkatsomusta. Kenties merkityksellisin yhdistävä tekijä on uskonto, eli käytännössä Toora (Vanhan testamentin Mooseksen viisi kirjaa) sekä Talmud (uskonnollisia säädöksiä sisältävä kirja). Juutalaisia on Harviaisen (1999) mukaan saapunut Suomeen sekä Ruotsin

että Venäjän keisarikunnan alueelta. Suomen nykyinen juutalaisväestö on peräisin tsaarin armeijan juutalaisista sotilaista ja heidän perheenjäsenistään. Osa muodostuu myös myöhemmin Venäjältä muuttaneista juutalaisista. Alussa heillä ei ollut täyttä vapautta asua vapaasti vaan heidät määrättiin tietyille paikkakunnille. Täydet kansalaisoikeudet taattiin laissa juutalaisille vasta vuonna 1918, jolloin säädettiin artikla Mooseksenuskolaisista ja heidän mahdollisuuksistaan saada Suomen kansalaisuus. Maahanmuuton alkuaikoina Harviainen (1999) kertoo ryhmän kielinä olleen jiddish ja venäjä, jotka muuttuivat kielellisen assimilaation myötä hiljalleen suomenkieleksi. 1930-luvulla juutalaisen koulun opetuskielenä toimi jo suomi. Vuonna 1999 juutalaisissa seurakunnissa oli noin 1300 maassa asuvaa jäsentä. Juutalaisten koulutustaso on Pohjoismaissa keskimääräistä korkeampi ja akateemiset tutkinnot ovat melko yleisiä. Yhtenä suomalaisen juutalaisyhteisön uhkana onkin koettu kenties liiallinen assimilointumisen kantaväestöön. (Forsander & Ekholm 2001, 94 – 96.)

Venäjänkielistä vähemmistöä ei ole laskettu Suomen historiallisiin vähemmistöihin, vaikka Suomessa on koko itsenäisyyden ajan asunut venäjänkielinen vähemmistö. Venäjänkieliset ovat myös hyvin heterogeeninen ryhmä, joten heitä on kenties tässä työssä vaikea käsitellä etnisenä yhtenäisenä ryhmänä. Mainittakoon kuitenkin, että 90-luvun lopulla ryhmän keskuudessa on alkanut kansallinen ja henkinen herääminen, joka perustuu osittain Suomessa asuvien venäjänkielisten määrän huomattavaan kasvuun. (Forsander & Ekholm 2001, 105 – 107.) Maahanmuuttoviraston (2009) oleskelulupatilastojen mukaan venäläiset ovat hakeneet myös viime vuosina eniten oleskelulupia Suomesta.

Suomen omia etnisiä ryhmiä tarkasteltaessa herää kysymys muun muassa niiden menneisyyden merkityksestä nykypäivään. Ajateltaessa esimerkiksi venäläisten sopeutumisesta, varsinkin vanhemman sukupolvien kohdalla toisen maailmansodan arvet ovat todennäköisesti vielä nähtävissä. Tarkasteltaessa romanien asemaa ja heidän historiallisesti melko kivikkoista polkuaan Suomen historiassa, ei ole yllättävää, että joitain ongelmia ilmenee vielä tänäkin päivänä. Tietyt koetut epäoikeudenmukaisuudet menneisyydessä eivät anna kenellekään oikeutta kostaa niitä nyt, mutta vanhojen haavojen ymmärtäminen voi helpottaa eri ryhmien välistä kanssakäymistä. Nuorin sukupolvi voi olla vanhojen kaunojen suhteen jo tosin sokeakin. On myös mielenkiintoista, että ryhmien välillä on eroja hyvinvoinnissa ja elin- sekä koulutustasossa. Eli jossain määrin

kliseet juutalaisten koulutustasosta ja suomenruotsalaisten yläluokkaisuudesta pitävät paikkaansa. Moninainen islaminusko on lähivuosia ollut melkoisen kielteisessä valossa, mistä kenties myös osa tataareista saa osansa, vaikka he eivät islamin uskoa ääritavoin tulkitseisikaan. Vain muutaman etnisen ryhmän pintapuolinen tarkastelu tuo esiin Suomen kulttuurillista moninaisuutta. On tosin hyvä muistaa, että kyseessä ovat vähemmistöryhmät, joiden varsinainen merkitys yhteiskunnan arkeen voi olla melko pienikin. Kuitenkin näiden pienempienkin ryhmien jonkinasteinen tunteminen voi jo edesauttaa kulkua kohti sujuvammin ja tasa-arvoisemmin toimivaa Suomea.

7 MAAHANMUUTTOKESKUSTELUA SUOMESSA

Syksy 2008 ja alkutalvi 2009 toivat muutoksia suomalaisten poliitikkojen sekä journalismin tapaan keskustella maahanmuutosta. Aikaisemmin 2000-luvulla suuri osa poliittisista ryhmistä sekä journalismin valtavirta puhuivat monikulttuurisuuden ja erityisesti työperäisen maahanmuuton puolesta, poikkeuksena Timo Soinin johtamat perussuomalaiset sekä muutamat pienryhmät, jotka puhuivat melko avoimesti ulkomaalaisten Suomeen muutttoa vastaan. Vuodenvaihteen 2008 – 2009 tienoilla alettiin puhua maahanmuuton vastustamisen sijaan ”maahanmuuttokriittisyydestä”. (Raittila 2009, 67.)

Ovatko ”maahanmuuttokriitikot” siis monikulttuurisuus- ja maahanmuuttokeskustelun julkisuuteen tuoneita pioneereja? Keskinen, Rastas ja Tuori (2009, 10 – 11) kritisoivat tämänkaltaista näkemystä asiaan. Heidän mukaansa yksi maahanmuuttokriitikoiden väite on, että Suomessa ei ole aikaisemmin uskallettu tai haluttu keskustella maahanmuuton tai monikulttuurisuuden ongelmista julkisuudessa ja että vasta maahanmuuttokriitikot olisivat tuoneet asiat yleiseen julkiseen keskusteluun. Keskinen ym. mukaan tämä ei ole asian oikea laita. Monikulttuurisuuden ja maahanmuuton ongelmia ovat tuoneet julkiseen keskusteluun monien vuosien aikana useat tutkijat, järjestöjen edustajat sekä viranomaiset. Nämä puheenvuorot eivät kuitenkaan ole aina päässeet julkiseen keskusteluun tai ovat muutoin jääneet vähälle huomiolle.

Kuten työssä on aiemmin todettu, maahanmuutto alkoi kasvaa Suomessa vasta 90-luvulla, joka on mahdollisesti yksi syy siihen, että myös keskustelu on alkanut vähitellen. Yksi 90-lukua ja vuotta 2010 yhdistävä tekijä on taloudellinen laskukausi. Tuoko tämä ”maahanmuuttokriittisyyttä” mukaan tämän hetken keskusteluihin? Lamalla on Keskinen ym. (2009, 14 – 16) tosiaan vaikutusta keskusteluun. Taloudellisen epävarmuuden kasvaessa osa menettää tai pelkää menettävänsä asemansa ja ovat tällöin muun muassa alttiimpia kuuntelemaan muukalaisvihamielistä poliittista viestiä. Monia yhteiskunnallisia asioita tarkastellaan usein ensisijaisesti taloudellisesta näkökulmasta. Näin asiaa tarkasteltaessa maahanmuuttajat (erityisesti turvapaikanhakijat ja pakolaiset) nähdään usein enimmäkseen rasitteena maalle. Taloudellista hyötyä tuovat maahanmuuttajat nähdään taas positiivisemmassa valossa. Hyötyä tuovat maahanmuuttajat nähdään ihmisinä, jotka tulevat Suomeen töihin ilman perhettä, eivät sairastele vaan hoitavat työpanoksensa ja palaavat tämän jälkeen takaisin kotimaahansa.

Nykypäivänä valtaapitävät ja vallan kasvot saattavat jäädä kansalle näkymättömiksi. Kansalaisten ja äänestäjien voi olla vaikea hahmottaa syntipukkia, joka on mahdollisen taloudellisen epäoikeudenmukaisuuden tai yhteiskunnallisten muutosten takana. Näin ollen osa saattaa hakea syytä maahanmuuttajista. Myös populismi on lisääntynyt maahanmuuttokeskusteluissa. Kansansuosiota (*populismi*) hakevilla ilmaisuilla ja puheenvuoroille on tyypillistä rinnastaa erilaisia kuluja maahanmuuttoon sekä tehdä yksinkertaistettuja syy- ja seuraussuhteita. Eli esimerkkinä, jos Suomessa olisi vähemmän maahanmuuttajia, suomalaisille olisi selvästi enemmän töitä tarjolla ja sosiaalihuolto toimisi paremmin. Todellisuudessa maahanmuuton kustannuksia on kuitenkin monimutkaista laskea. On myös vaikea määritellä, milloin yksilön ns. ”maahanmuuttajuus” loppuu. Loppuuko se, kun maahanmuuttaja astuu työelämään ja alkaa maksaa veroja vai siinä vaiheessa kun hän alkaa perustaa perhettä ja kasvattaa Suomen populaatiota? Tähän on vaikea antaa yksiselitteistä vastausta. Jokainen maassa asuva aiheuttaa myös kustannuksia, oli kyseessä sitten maahanmuuttaja tai kantasuomalainen. (Keskinen, Rastas, Tuori 2010, 12 - 16.)

2000-luvun alkupuolella Suomessa oli syntynyt keskustelun kaksi osapuolta. Osapuolina toimivat suvaitsevaisuutta puolustava, mutta rasismista vaikenava media sekä vastapuolella netissä toimivat vahvasti maahanmuuttokriittiset ja jopa rasistiset yhteisöt ja sivustot. (Raittila 2009, 72.) Tätä työtä tehdessä olen seurannut netissä maahan-

muuttokeskustelua mm. Iltalehden keskustelupalstalla, eri blogien keskustelupalstoilla, Suomi24 – sivustolla sekä hieman myös Homma - forumilla. Varsinkin Suomi24 – sivuston Rasismi palstalla on havaittavissa jonkinlaista vastakkainasettelua ja polarisaatiota itseään ”maahanmuuttokriitikoiksi” kutsuvien sekä ”hyysärien” välillä. Olen seurannut palstaa useita kuukausia ja keskustelua vaikuttaa melko paikalleen jumiutuneelta. Kirjoitukset ovat pääasiallisesti hyvin maahanmuuttokriittisiä ja usein mennään mielestäni myös muukalaisvihan puolelle. Keskustelu alkaa usein kriittisellä puheenvuorolla, jotka saavat palstalla usein kannatusta. Yleensä keskusteluun yhtyy myös vastapuoli, mikä saa usein ”hyysäriin” -leiman liian sinisilmäisestä asennoitumisesta. Tämän jälkeen kriitikoille lyödään otsaan puolestaan ”rasistin” -leima. Usein tämän jälkeen keskustelu jumiutuu. Osapuolet kaivautuvat kuoppiinsa ja provosoivasti sekä liioitellen toistelevat toistensa kantoja (provosointi tosin tuntuu kuuluvan moniin netikeskusteluihin yleisenä ilmiönä). Osapuolet luovat itselleen mielikuvitteellisen vastuksen, jonka suuhun laitetaan sanoja. ”Hyysärit” näyttäytyvät vastapuolen mukaan aivottomina vihervasemmistopiipertäjinä, joilla ei ole minkäänlaista todellisuuden käsitystä. ”Maahanmuuttokriitikot” näyttäytyvät puolestaan rasisteina ja uusnatseina, jotka haluavat puhdistaa koko Suomen maahanmuuttajista. Uskon, että kummatkin esimerkit ovat todellisuudessa melko harvassa.

Toki myös asiallista keskustelua tuntuu löytyvän monilta palstoilta, myös kyseiseltä Rasismi – palstalta. Kuitenkin vastaavanlaista kärjistettyä vastakkainasettelua löytyy muiltakin keskustelualueilta. Aihe tuntuu olevan hyvin tunteita herättävä. Keskusteluissa viitataan suomalaisten vanhusten pahoinvoinnista aina veteraanien tekemään ”työhön” 40-luvulla. Osittain aggressiivisuus voi johtua siitä, että kriittisiä mielipiteitä ei pääse esittämään yleisesti jolloin ne patoutuvat sekä saavat lisää voimaa netin samanhenkisten ihmisten yhteisöissä. Onko ongelmana siis ollut varsinaisen dialogin puutteellisuus? Raittila (2009, 73) pohtii artikkelissaan onko muukalaisvihamielisten mielipiteiden vaientaminen paras tapa voittaa kansan ennakkoluuloja. Raittilan mukaan dialogia on kuitenkin syntynyt poliitikkojen aktivoituessa maahanmuuttokeskusteluissa sekä nettiaktivistien saadessa huomiota myös valtamedioilta.

Maahanmuuttovastaisuuden ja Perussuomalaisten kannatuksen kasvun välillä nähdään usein yhteys. Perussuomalaiset ovat profiloituneet ensimmäisenä avoimen maahanmuuttokriittiseksi puolueeksi, olisi kuitenkin turhan yksinkertaistettua nähdä maa-

hanmuuttokriittisyys pelkästään Perussuomalaisten piirteenä. Läheisempi perehtyminen kuitenkin osoittaa, että myös muiden puolueiden keskuudessa on esiintynyt kriittisiä mielipiteitä. Puolueista on irtautumassa erillisryhmiä, jotka organisoituvat juurikin maahanmuutto- sekä monikulttuurisuuskysymysten äärelle. (Keskinen, Rastas, Tuori 2010, 9.) Maahanmuutto on laaja käsite, joten on myös tärkeä keskittyä tiettyihin asioihin siinä. Aihealueen käsittely kokonaisuutena on hyvin hankalaa. Torven (2007, 1) raportin mukaan keskustelua hallitsi pitkään pakolaiskysymys, vaikka turvapaikanhakijat ovatkin vain yksi ja suhteellisen pieni osa maahanmuuttoa. Maahanmuuttoviraston (2009) mukaan oleskelulupia myönnettiin vuonna 2009 yhteensä 15 208, kun puolestaan myönteisiä turvapaikkapäätöksiä tehtiin 1373.

Osa monikulttuurisuuskritiikistä voi olla aiheetonta, huonosti perusteltua sekä yliamupuvaa. Kriittinen asennoituminen on kuitenkin kehityksen kannalta hyvin tärkeää. Mitä sillä tämän asian kohdalla tarkoitetaan? Keskinen ym. (2009, 13) kertovat kriittisyyden tarkoittavan ilmiön monimutkaisuuden ymmärtämistä. Se tarkoittaa myös sitä, ettei maahanmuuttopolitiikka tai hallinnon periaatteita oteta lähtökohdiksi tutkimuksessa, vaan arvioinnin kohteeksi, eli miten hyvin ne toimivat. Kriittisten tutkijoiden päämääränä ei ole tehdä yksinkertaista johtopäätelmää esimerkiksi siitä, onko monikulttuurisuus hyvä vai huono asia, vaan tuoda esiin ilmiön moniulotteisuutta. Kyseessä ei ole joko/tai – ilmiö. Kansainvälistymistä on hyvin vaikea pysäyttää, miksi ei siis keskityttäisi enemmänkin sen ongelmien minimointiin.

On osa kriittisyyttä ottaa esimerkiksi tunnetuimpien kriitikoiden kuten Jussi Halla-Ahon ja Timo Soinin mielipiteet huomioon, mutta ne eivät ole ainoa totuus tästä hyvin laajasta aiheesta. Kansan kritiikki on myös osaltaan täysin hyväksyttävää, josta muun muassa maahanmuuttoministeri Astrid Thors on saanut osansa. Ei ole järkevää pelkästään hokea kansan kriittisille ajattelijoille maahanmuuton olevan ainoastaan positiivinen ilmiö. On viisasta tuoda asiaa myös julkiseen keskusteluun, jossa voidaan perustella miksi toimitaan niin kuin toimitaan. Tekee valtio sitten minkä tahansa päätöksen tahansa, se ei mitenkään voi miellyttää kaikkia, mutta jonkinasteinen dialogi kansan ja päättäjien välillä on tarpeellista, jotta kansa voi kokea osallisuutta yhteisten asioiden hoidossa. Uskon dialogin myös vähentävän yhteiskunnallisen epätasa-arvon määrää, kun ihmisillä on jonkinlainen tunne siitä, että he eivät ole pelkästään maan palvelijoita vaan myös sen rakentajia ja kansalaisia. Muun muassa Suomi24 –sivuston Rasismi

palstalla puhuttiin syksyllä 2009 ja talvella 2010 useasti kansanmielipiteen kuulemisesta ja mahdollisesta kansanäänestyksestä liittyen maahanmuuttoon. Valtaa kuuluu myös kansalle, mutta kaikkia mielipiteitä ei voida ottaa huomioon ja jonkinlaista vastuuta tulee antaa myös asiantuntijoille.

Vaikuttamisen itseisarvona ei saisi olla pelkästään se, että saa kertoa ylemmille portaille mielipiteitään, vaan myös varsinainen vaikuttaminen. On vaikea mitata eri kansalaisten mielipiteiden arvoa maahanmuuttokeskusteluissa. Vastaavasti on myös kohutuutonta vaatia, että juuri oma mielipide olisi kuultava ainoana oikeana. Toivottakoon, että maahanmuuttokeskustelu Suomessa avautuu mahdollisimman monia koskettavaksi yhteiseksi asiaksi, jota osattaisiin sekä myös uskallettaisiin tarkastella eri näkökulmista, myös kriittisestä.

Melkoisen vilkas keskustelu ei ole mennyt ohi myöskään vastanneilta nuorilta. Suurin osa (yli 80 %) oli sitä mieltä, että Suomessa keskustellaan tällä hetkellä hyvin paljon tai jonkin verran erilaisuudesta, erilaisista kulttuureista ja monikulttuurisuudesta. Myös vastaajien kouluissa ei ole jätetty aihetta huomiotta. Hieman vajaa puolet ilmoitti, että keskustelua on käyty kouluilla hyvin paljon/jonkin verran. Kuitenkin noin kolmasosa vastasi, että kouluilla on käyty aiheesta vähän/hyvin vähän keskustelua. Erilaisuudesta puhuminen on ristiriitainen asia. Monet tämän sukupolven nuorista saattavat tottua ja pienestä pitäen, että kouluissa on erinäköisiä ihmisiä ja esimerkiksi ihonväriin ei juuri edes kiinnitetä huomiota, sillä ”eri värien” näkyminen katukuvassa on alkanut tavallistua Suomessa ja Mikkelissä. Tällöin ei ole kenties edes tarpeellista nostaa erilaisuutta kartalle. Kuitenkin tämänkin kyselyn vastauksissa on havaittavissa joitain vahvoja melko negatiivissävytteisiä näkökulmia erilaisuuteen. Koulujen aikataulut ovat tiukat, olisi kuitenkin syytä haastaa nuoria kyseenalaistamaan joitain ennakkoluulojaan esimerkiksi eri ihonvärien suhteen. Voi olla, että monien mielipiteet ovat hyvin vahvasti kodista tai verkkokeskusteluista saatujen valmiiden mielipiteiden varassa. On hyvä opettaa nuoret hieman pureskelemaan kuulemaansa, eikä aina pelkästään mennä muiden mukana. Kyselyn perusteella nuoret suhtautuvat erilaisuuteen melko avoimesti. Toivon, että nuoret eivät jämähdä tiettyihin mielipiteisiin, vaan heiltä löytyy myös tarpeen vaatiessa rohkeutta haastaa omia ennakkoluulojaan ja -käsitteisiään.

8 MIKKELILÄISTÄ MONIKULTTUURISUUTTA

Mikkeli, tai St. Michel, on Etelä-Savossa sijaitseva kaupunki. Jos ajatellaan suomalaisia kaupunkeja, oman kokemuksen perusteella Mikkeli on melko tavanomainen kaupunkikeskus. Mikkelin kaupungin (2010) verkkosivujen mukaan kaupungissa oli vuoden 2008 lopulla 48 676 asukasta, joista suomea puhui 98,5 prosenttia ja ruotsia puolestaan 0,2 %. Onko Mikkeli monikulttuurinen kaupunki? Jos on, niin miten ilmiö näkyy kaupungin arjessa?

Mikkelin ulkomaalaisten määrä lähti melko selkeään kasvuun 90-luvun alussa. Mikkelin (2010a) kotisivujen tilastojen perusteella ulkomaankansalaisuuden omaavia oli Mikkelissä vuoden 2009 alussa 819, joka on noin 1,7 % koko väkimäärästä. Suurimpia ryhmiä edustivat venäläiset (247), afganistanilaiset (89), virolaiset (68) sekä myanmarilaiset (68). Nyt puhutaan siis pelkästään ulkomaankansalaisuuden omaavien ihmisten määrästä, joka on tietysti pienempi kuin kaikkien maahanmuuttajataustaisten määrä. Mikkelin seudulla asui vuoden 2007 alussa noin 50 eri kansallisuuden edustajia (Mikkelin seudun maahanmuutto-ohjelma 2008 - 2015, 3). Tilanne voi olla hieman erilainen vuoden 2010 lopulla, mutta nämä tilastot antavat kuitenkin suuntaa Mikkelin tilanteesta. Näitä lukuja tarkastellessa näen Mikkelin monikulttuurisena kaupunkina, ainakin väestörakennetta tarkasteltaessa.

Edellä mainittu maahanmuutto-ohjelma (2008 - 2015, 4) näki monikulttuurisuuden haasteet seuraavasti; ”*Haasteena Mikkelin seudulle on kehittyä aidosti monikulttuuriseksi, tasa-arvoiseen vuoropuheluun ja keskinäiseen kunnioitukseen perustuvaksi yhteiseksi, jossa kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Jatkossa tulee kuitenkin voida varautua myös kasvukipuihin ja ristiriitoihin. Monikulttuurisen yhteiskunnan kitkatekijöitä tulee ennakoita tehokkaasti.*” Miten ”kasvukivut” näkyvät käytännössä?

Mikkelin kaupunkilehdessä kirjoitettiin syksyllä 2009 Monikulttuurikeskus Mimosaan kohdistuneesta ilkivallasta. Tilojen ikkunoita rikottiin ja paikkoja sotkettiin mm. rasis-tisin ”White Bride” (Pride? Virhe lehdessä?) kirjoituksin. Artikkelissa todettiin Mikkelin rikoskomisarion Kaarlo Häkkisen suhtautuvan tämän kaltaiseen ilkivaltaan erittäin vakavasti. Eli väestön parissa ilmenee selkeästi myös negatiivisia tunteita maa-

hanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kohtaan, vaikkakin uskon tämänkaltaisen toimijoiden olevan pieni vähemmistö. Vastaavasti toiminnalle löytyy myös vastavoima, jota tässä tapauksessa poliisi edustaa. On erityisen positiivista, että poliisi puuttuu tiukasti tämänkaltaiseen toimintaan. Vaikka monikulttuurisuudessa ja maahanmuutossa on varjopuolensa, en näe tämänkaltaisen toiminnan auttavan ketään tai edistävän mitään.

Mikkelissä opiskellessani havainnoin myös itse ympäristöä ja sen sisällä tapahtuvia monikulttuurisuuteen selkeästi viittaavia asioita. Katukuvassa silmiini osui useampi selkeästi rasistinen ”taideteos”.

Yllä kaksi esimerkkiä graffiteista. Vasemman puoleisessa oli alun perin teksti ”White Power” ja piirretty hakaristi. Toisessa eräänlainen äärioikeistolainen skinhead symboli 14/88. Tunnuksen ”14” kertoo amerikkalaisen David Lanen 14 sanasta; ”*We must secure the existance of our people and a future for white children*”. Numero ”88” puolestaan viittaa aakkosten kahdeksanteen kirjaimeseen (h). Täten sama voitaisiin lukea HH (Heil Hitler). Samanlaisia tai samankaltaisia graffiteja on useissa alikulkutunneleissa eri puolilla Mikkeliä. Mielenkiintoista on se, että ehdin nähdä myös kuvien alkuperäiset versiot, eli versiot joissa ei yliviiwausta vielä ole. Yliviiwaukset ovat ilmentyneet kuvien päälle myöhemmin. Tässä voi olla nähtävissä eräänlainen mielipidesuvaitsevaisuuden puolesta. Myös Mikkelin väestön keskuudessa uskalletaan siis antaa julkisia vastalauseita avointa rasismia vastaan. Tätä voisi kai kutsua ”katujen dialogiksi”.

8.1 Mimosa Ry

Kunnan lisäksi maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen arkeen on helpottamassa myös järjestöpuoli. Mimosa Ry:n (2010) kotisivujen mukaan Monikulttuurikeskus Mimosan tavoitteita ovat syrjäytymisen ja rasismien ehkäiseminen, kotoutumisen, monikulttuurisuuden, tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden edistäminen. Mimosa toimii kohtaamispaikkana maahanmuuttajille sekä myös kantaväestölle. Paikan päällä saa neuvontaa ja ohjausta englanniksi sekä venäjän kielellä, eli se toimii eräänlaisena maahanmuuttajien info sekä neuvontapisteenä. Mimosan tiloissa järjestetään myös monipuolisesti kurssi- ja kerhotoimintaa, joista esimerkkeinä vaikkapa tämän syksyn Sahaja Jooga sekä Learn how to use computer –kurssit. Mimosa Ry toimi tämän opin- näytetyön tilaajana ja olen myös itse vierailut keskuksella muutamia kertoja. Saman katon alla toimii myös muita järjestöjä. Olin mukana seuraamassa muun muassa Unifemin naispuolisille maahanmuuttajille suunnattua kielikurssia.

Toimin myös vapaaehtoisena alakouluikäisten Läksy-kerhossa, joka on mielestäni erittäin toimiva ratkaisu. Maahanmuuttajaoppilaat eivät välttämättä saa tarvittavaa tukiovetusta kouluilla ja osittain puutteellinen kielitaito voi hidastaa opiskeluissa mukana pysymistä. Läksy –kerhossa kotitehtävät ehditään tehdä rauhassa ja näin ollen oppilaat toivon mukaan pysyvät paremmin mukana muiden oppilaiden tahdissa. Koen esimerkiksi läksy –kerhon tapaiset konkreettiset toimintamallit erittäin tervetulleiksi malleiksi edistämään maahanmuuttajien kotoutumista ja sopeutumista suomalaiseen kulttuuriin. Erityisesti kielitaitoa harjoittavat aktiviteetit ja toiminnot ovat erityisen tärkeitä. Kielimuuri voi olla suuri este sosiaalisten kontaktien saannille sekä aikuisilla vaikeuttaa työnhakua ja muuta sopeutumista.

Omien kokemusten perusteella Mimosa Ry vaikuttaa aktiiviselta keskukselta. Vertais- tuen saaminen uuteen maahan tullessa on varmasti hyvin tärkeää. Uskon, että yhtenä ongelmana eri monikulttuurikeskuksilla on kantaväestön mukaan saaminen. Olisi erit- täin arvokasta saada myös kantamikkiläisiä mukaan erilaiseen toimintaan, jotta mahdollinen kuilu maahan tulleiden ja täällä jo asuvien välillä kapenisi. Kuitenkin Mimosa Ry toimii yhtenä esimerkkinä siitä, miten erilaisin tavoin kotoutumista voi edistää. Kaiken ei tarvitse olla virallista kurssitoimintaa. On tärkeää järjestää myös vapaamuotoisempia tilaisuuksia missä esimerkiksi sosiaalisia kontakteja voi syntyä.

9 YHTEENVETOA, POHDINTAA JA PÄÄTÖSSANAT

Työ lähenee loppuaan ja on aika vetää lankoja yhteen. Onko monikulttuurisuus kaunista vai rumaa, vai jotain siltä väliltä? Voiko erilaisuuksien kirjo yhdessä toimia?

Suomen Sisu Ry:n vanhoilla kotisivuilla on artikkeli monikulttuurisuuden toimivuudesta. Artikkelin kirjoittaja, nimimerkki *MN* kirjoittaa mm.: ”*Monikulttuurisuus on perusluonteeltaan, kuten aikoinaan esimerkiksi kommunismi, kaunis ajatus, jonka todellinen toimivuus jää kuitenkin usein juhlapuheiden tasolle.*” Mitä tarkoitetaan monikulttuurisuuden todellisella toimivuudella? Maailman talousmahti Yhdysvallat voisi toimia yhtenä esimerkkinä. Toki maalla on ongelmansa, mutta on myös hankalaa rakentaa täydellisesti toimiva yli 250 miljoonan ihmisen yhteisö tai yhteiskunta. On myös hankala arvioida, voisivatko Yhdysvallat paremmin kulttuurillisesti yhteneväisempänä valtiona, sillä maa syntyi eri maiden siirtolaisten muuton johdosta. Castellsin (2010, xxvi) mukaan Yhdysvalloilla on ollut historiansa ja ”maahanmuuttoluonteensa” vuoksi aikaa opetella käsittelemään erilaisia etnisyyksiä, kun taas Euroopalle asia ei ole vielä yhtä tuttu. Astuttaessa tähän uuteen aikaan, ihmisten taustat ja heidän etninen ryhmänsä määrittelee heitä ulospäin kenties enemmän kuin se, miten he todellisuudessa toimivat ja käyttäytyvät.

International Living – sivusto (2010) listasi 194 maata paljastaakseen heidän mukaansa parhaat asuinmaat. Tässä vuosittain julkaistavassa *Quality of life index* -raportissa maita arvioidaan yhdeksän eri muuttujan mukaan, jotka vaikuttavat maan laatuun asuinmaana. Muuttujia olivat elinkustannukset (*cost of living*), kulttuuri ja vapaa-aika (*culture and leisure*), talous (*economy*), vapaus (*freedom*), ympäristö (*environment*), terveys (*health*), infrastruktuuri (*infrastructure*), turvallisuus (*safety and risk*) ja ilmasto (*climate*). Tämän listan kymmenen parhaan joukosta löytyvät mm. Australia, Saksa, Yhdysvallat sekä Kanada. Nämä kaikki edellä mainitut maat ovat väestöllisesti monikulttuurisia maita. International Living – lehden (2010) on tarkoitus perehtyä kysymykseen, missä maassa olisi paras asua. Raportti ei tarjoa vastausta kysymykseen, ”toimiiko monikulttuurisuus?”, mutta voi auttaa pohtimaan asiaa. Tulos ei tietenkään tarkoita, että näissä edellä mainituissa maissa ei esiintyisi ongelmia liittyen maiden monikulttuurisuuteen tai esimerkiksi maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien integrointiin. Tämän tuloksen mukaan kuitenkin monikulttuurisissa maissa elintaso voi olla

erittäin hyvä tai korkea, joten vaikuttaa siis mahdolliselta, että ainakin tiettyyn pisteeseen asti monikulttuurisuus toimii. Onko monikulttuurisuudessa siis kyse enemmänkin siitä, kuinka sen toteutus hoidetaan?

Monikulttuurisuutta voi olla hyvinkin helppo kritisoida erilaisten teemojen kautta. ”Maahanmuutto aiheuttaa ongelmia ja kustannuksia yhteiskunnassa”, ”Joidenkin maahanmuuttajien kohdalla integraatio on lähes mahdotonta!”, ”Uudet tulijat eristäytyvät ja ovat taakaksi yhteiskunnalle” – kommentit voisivat toimia esimerkkeinä monikulttuurisuuden kritisoinnista. Edellä olevat keksityt väittämät sisältävät varmasti myös totuuksia, mutta joidenkin tapausten kohdalla on syytä miettiä, johtuvatko kaikki ongelmat puhtaasti monikulttuurisuudesta ja maahantulijoiden sopeutumattomuudesta, vai jostain muusta. Mikä on esimerkiksi integroivan maan kantaväestön asenteiden merkitys? On kohtuutonta pyytää, että kantaväestö muovaisi kulttuurinsa uusien asukkaiden makuun täysin sopivaksi tai edes lähelle sitä, mutta voi myös pohtia, mitä on kohtuullista vaatia uusilta asukkailta.

Esimerkkinä voisi käyttää humanitäärisen avun myötä Suomeen päätynyttä, lukutaidotonta, nuorta pakolaismiestä. Kuinka pian on kohtuullista vaatia hänen kohdallaan täysimittaista osallistumista yhteiskunnan arkeen? Hänen kohdallaan integroituminen voi olla hankalaa johtuen hänen omista taustoistaan ja taidoistaan sekä häneen kohdistuvista odotuksista Suomessa. Työnsaanti voi olla hankalaa tänä päivänä monille, saati sitten kieli- tai lukutaidottomalle. Tässäkin tapauksessa vastuu kotoutumisesta on kuitenkin toki molemmilla osapuolilla, Suomen valtiolla ja tulijalla, mutta ei pelkästään toisella näistä. Tässä tilanteessa on rakentavaa pohtia maan maahanmuutto-/pakolaispolitiikka, muita moninaisia vaikuttajia ja vaikkapa kotouttamiseen liittyviä toimenpiteitä ja niiden toimivuutta. On syytä tutkailla asiaa eri näkökulmista ennen syyllistämistä puolin ja toisin. Uusi tulija ei välttämättä paljastukaan ”epäkohteliaaksi vieraaksi”, eikä vastaanottava osapuoli rasistiksi, kun kohtaamisen mahdollinen ongelma kunnolla avataan molemmille osapuolille.

Mitä mieltä Mikkelin nuoret ovat eri puolilla maailmaa asuvien ihmisten samantyyppisyydestä tai erilaisuudesta? Hieman yli puolet piti ihmisiä ”melko samankaltaisina” tai hyvin ”samankaltaisina”, riippumatta asuinmaasta. Noin 13 % koki eri maiden ihmisten olevan ”melko erilaisia” tai ”erilaisia”. Näiden ajattelijoiden keskuudessa pojat

olivat selvä enemmistö. BBC:n julkaisemassa verkkoartikkelissa Phillips (2006) pohtii erilaisuutta kiteyttäen sen tehokkaasti yhteen kysymykseen: ”*People feel happier if they`re with people who are like themselves. But the question is: What does`like themselves` mean?*”. Miten ja millä kriteerein ihmiset jaettaisiin ryhmiin? Onko erilaisten konfliktien välttäminen mahdollista minkäänlaisessa yhteiskunnassa? Toki tästä voidaan erottaa esimerkiksi eri uskontojen radikaalit ääripäät, joiden yhteen soveltaminen voi tosiaan olla kovin haasteellista. Ei ole kuitenkaan tarvetta lähteä aivan niin mustavalkoiselle linjalle. Tarkasteltaessa vaikkapa urheilun maailmaa, voidaan todeta, että urheilun nimissä on syyllistytty hyvin väkivaltaisiin tekoihin. Englantilainen jalkapallohuliganismi voisi toimia esimerkkinä tästä. Toki näissä yhteenotoissa voi olla takana paljon muitakin kuin urheilullisia tekijöitä, mutta kuitenkin monia huligaaneja saattaa yhdistää sama kansalaisuus, sama syntyperä ja intohimo samaan lajiin, eli jalkapalloon. Tästä huolimatta näiden yksilöiden välille voi syntyä erimielisyyttä ja jopa väkivaltaisia yhteenottoja, johtuen eri joukkueiden kannattamisesta.

Tämä herättää pohdinnan siitä, mitkä kaikki asiat aiheuttavat konflikteja? Jalkapallo, uskonto, ihonväri, pukeutuminen, seksuaalinen suuntautuminen, luonteen piirteet ja erilainen huumorintaju ovat esimerkiksi muuttujia, jotka saattavat aiheuttaa kiistaa tai jopa väkivaltaista käyttäytymistä ihmisissä. Samankaltaisia erimielisyyden kohteita voisi keksiä monia. Jos maailmassa ei olisi uskontoja lainkaan, perustuisivatko Lähi-idän konfliktit mahdollisesti siihen, kenellä on parhaat urheilijat? Mahdollisia syitä kiistellä kyllä löytyy, jos niin halutaan.”Iho on ensimmäinen konkreettinen, havaittava raja minuuden ja ulkopuolisen ympäristön välillä ja siitä se määrittely lähtee” (Löyttyjärvi 2009, 124). Noin puolet kyselyn vastaajista vastasi ihmisen ihonvärin aiheuttavan heille hieman ennakkoluuloja. Noin 10 % vastasi ihonvärin aiheuttavan ”vahvoja ennakkoluuloja”. Pojat olivat tämän kohdan valinneista enemmistö. Ennakkoluuloja on kaikilla ihmisillä ja se ei sinänsä ole huono asia, mutta on eri asia miten paljon ennakkoluulojen antaa luoda todellisuutta. Nuorilta kysyttiin myös ennakkoluulojen sävyä. Isoin ryhmä (noin puolet vastaajista) muodostui nuorista, kenellä ennakkoluulot jakautuivat tasaisesti positiivisiin ja negatiivisiin ennakkoluuloihin. Viidesosa kertoi, että suurimmalta osin ennakkoluulot ovat negatiivisia. Jälleen kerran tässä ryhmässä pojat olivat melko selkeä enemmistö. Negatiiviset ennakkoluulotkaan eivät ole välttämättä vaarallinen asia, jos niihin osa suhtautua myös kriittisesti. Omia käsityksiä on

hyvä kyetä ohjaamaan uuteen suuntaan, mikäli vaikuttaa, että omalla näkemyksellä ei ole juuri totuus pohjaa.

Muuttujia on kovin monia ja on tosiaan hankala sanoa, mikä meitä ihmisiä loppujen lopuksi yhdistää ja mikä ei. Erilaisuuksien ”törmäminen” ei vaadi kahta eri kulttuurista tulevaa ihmistä, usein myös pienemmät erot riittävät tuottamaan ”minä Vs. sinä” asetelman. Ihmistä voi katsoa hyvin monesta eri suunnasta. Voi arvioida hänen kulttuuriaan ja kotimaataan, uskontoaan, puhetta ja käytöstään tai vaikkapa hänen ulkonäköään. Näitä vaihtoehtoja vertaillaessa mikkeliäiset nuoret kokivat puheen ja käytöksen (71 % vastaajista) kertovan henkilöstä eniten. Kyselyn tulosten mukaan nuoret siis antavat henkilölle tilaa tuoda itsensä esiin, ennen kuin tuomio langetetaan pelkkien ennakkoluulojen perusteella. Hieman tosin mietityttää, mikä on todellisuus nuorten arkimaailmassa.

Onko kaikenlaisen erilaisuuden sietäminen aina kuitenkin edes tarpeellista? Huttusen (2005, 150 - 151) mukaan yhteiskunnan monikulttuurisuus ei tarkoita sitä, että kulttuurieroihin vetoamalla mikä tahansa tulisi olla sallittua. Vaihtoehtona on esitetty, että yhteisistä pelisäännöistä tulisi sopia yhdessä eri ryhmien ja kulttuurien kanssa. Ranskassa on muun muassa syntynyt keskustelua muslimityttöjen oikeudesta päähuivin käyttöön koulussa. Tämänkaltaiset tapaukset herättävät keskustelua siitä, minkälainen oman kulttuurin esiintuominen on sallittua julkisesti ja minkälaiset asiat tulisi pitää kodin seinien sisäpuolella. Yhteiskunnassa tulisi luoda tilaa ja mahdollisuuksia neuvotteluun ja dialogiin siitä, minkälainen kulttuurien esiintuonti on mahdollista sekä yksityisesti kuin julkisestikin.

Talib (2002, 139 - 140) näkee kulttuurien konflikteissa myös valoisamman puolen. Nämä konfliktit tarjoavat mahdollisuuksia erilaisille väittelyille ja keskusteluille. Erilaisuuksien kohtaamisissa syntyy aina jonkinlaista kitkaa, joka voi purkautua joko hyvänä tai pahana asiana. Positiivisimmillaan kahden kulttuurin törmäys voi tuottaa koko yhteiskuntaa hyödyttävää voimaa. Talib kritisoi täysin kritiikitöntä kulttuurien kohtaamista. Se, että pelkästään sanoo hyväksyvänsä erilaisuuden, ei riitä. ”Mikä tahansa käy” – asenne on osoitus välinpitämättömyydestä yhteisiä asioita kohtaan. Ihmisillä voi myös olla romantisoitu tai naiivi näkemys uudesta ja tuntemattomasta, joka oli nähtävissä esim. suomalaisessa koulumaailmassa joidenkin opettajien kohdalla.

Asenteelliset tai romanttisen ihannoivat ennakkokäsitykset edustavat kritiikitöntä suhtautumista.

Kirjoittaessaan suomalaisesta koulumaailmasta Koro (1994, 108) viittaa artikkelissaan Albert Einsteineen; ”*Koulussa monet näkevät välineen, jolla siirretään maksimaalinen määrä tietoa kasvavalle sukupolvelle. Tieto on kuollutta. Koulun tulisi palvella kuitenkin elämää. Standardisoitujen yksilöiden yhteisö, jolla ei ole persoonallisia päämääriä, on köyhä eikä anna yhteisölle kehityksen mahdollisuuksia*”. Voisiko oheisen lainauksen koulu sanan korvata yhteiskunta – sanalla? Onko hyvin samanlaisten yksilöiden täydellisen harmoninen yhteisö tuottava ja loppujen lopuksi toimiva? Puhuttaessa ”tuottavuudesta”, uskon monien olevan monimuotoisuuden kannalla. Asia ei ole kuitenkaan aivan yksinkertainen. On vaikea määritellä uuden kulttuurin vastaanottamisen, ymmärtämisen ja omien käsitysten jakamisen oikea suhde, jotta esimerkiksi katkeruutta aiheuttavalta yhteiskunnalliselta epätasa-arvolta vältyttäisiin. Tämä vaikuttaa olevan taustalla vaikuttava kysymys keskusteltaessa monikulttuurisuudesta. Moninaisen yhteiskunnan perustana on ajatus, että yhteiskunta voi toimia myös kokonaisuutena, vaikka sen jäsenten etninen, kulttuurillinen tai uskonnollinen lojaalius onkin jakaantunut useampaan suuntaan (Forsander 2001, 43).

Monikulttuurisuus tuottaa ja ottaa. Maahanmuuttoa ja sitä kautta maan monikulttuurisuutta voidaan tiettyyn pisteeseen asti säädellä, mutta kansainvälisyys ja vapaa liikkuminen ovat kuitenkin tätä päivää. Ihmiset matkaavat ja muuttavat omien kansallisten rajojensa yli, sen voi joko hyväksyä tai olla hyväksymättä, näin kuitenkin tapahtui ”ennen” ja nyt sekä tapahtuu hyvin todennäköisesti myös jatkossa. On hyvin vaikeaa sanoa monikulttuurisuuden suhteen, mikä on luonnollista ja mikä ei, keiden kuuluu kohdata, keiden ei. Opinnäytetyö paljasti itselleni paljon monikulttuurisuudesta, mutta esille nousi myös asian huikea laajuus ja monimutkaisuus. Tästä laajuudesta ja työstä voisi helposti lohkaista erinäisiä paloja tarkemmin ”purtaviksi” ja tutkittaviksi. Uusia opinnäytetöitä ajatellen, aihetta ei todellakaan ole vielä koluttu läpi. Toivottavasti tämä työ voi toimia esimerkiksi johdatuksena uuden opinnäytetyön äärelle. Alan ”guru-
jen” lisäksi oli erittäin arvokasta saada mikkeliiläiset nuoret työhön mukaan, suuri kiitos heille siitä. Työ ei pysty avaamaan täysin monikulttuurisuutta eikä ratkaise sen toimivuutta, mutta kenties se toimii johdantona sille ja saa lukijan pohtimaan omaa näkemystään asiaan. On aika nostaa tuolit pöydälle ja julistaa ”sessio” päättyneeksi.

10 LÄHTEET

Castells, Manuel, Ince, Martin 2003. Conversations with Manuel Castells. Hardback. Blackwell Publishers

Castells, Manuel 2010. The power of identity – second edition. Singapore: SPi publisher services.

Enzensberger, Hans Magnus 2003. Suuri muutto – 33 merkintää. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 21 – 50.

Eskola, Jari, Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Forsander, Annika 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve, Quoc Cuong, Nguyen (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 31 – 56.

Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve, Quoc Cuong, Nguyen (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 83 – 160.

Hall, Stuart 2003. Monikulttuurisuus. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 233 – 281.

Hautaniemi, Petri 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa Teoksessa Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve, Quoc Cuong, Nguyen (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 11 – 30.

Huttunen, Laura 2009. Mikä ihmeen maahanmuuttaja? Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 117 – 122.

Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas Anna 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja – Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16 – 40.

Huttunen, Laura 2005. Etnisyys. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja – Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 117 – 160.

IL tutki: Maahanmuutto ratkaisee vaalit. 2010. Iltalehti 11.10. Verkoartikkeli.

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2010101112494698_uu.shtml

Ei päivitystietoja. Luettu 13.10.2010.

International Living 2010. Yrityksen WWW-sivut.

<http://www.internationalliving.com/Internal-Components/Further-Resources/quality-of-life-2010>

Päivitetty 10.2.2010. Luettu 10.2.2010

Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori Salla 2009. Johdanto – Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 7 – 24.

Koro, Jukka 1994. Kehittyvä opetustyö. Teoksessa Kari, Jouko (toim.) Didaktiikka ja opetussuunnittelu. Juva: WSOY, 102 – 149.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Päivitetty 9.4.1999. Luettu 23.4.2010.

Lehtonen, Mikko 2009. Olen suomalainen (lo sono finlandese). Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 109 – 115.

Liebkind, Karmela 2000. Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi – Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 171 – 182.

Löyttyjärvi, Kaisla 2009. Erilainen nuori. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 123 – 134.

Maahanmuuttovirasto 2009. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Oleskelulupatilastot.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3124>

Ei päivitystietoja. Luettu 5.5.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010a. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Sanasto.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2709,2722#11>

Päivitetty 1.4.2010. Luettu 1.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010b. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Turvapaikan hakeminen. PDF-tiedosto.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2754,2770,2772>

Päivitetty 1.4.2010. Luettu 1.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010c. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Dublin-asetus.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3911>

Päivitetty 18.3.2010. Luettu 7.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010d. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Työntekijät.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2473,2707>

Ei päivitystietoja. Luettu 7.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010e. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Opiskelijat.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2474,2514>

Ei päivitystietoja. Luettu 7.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010f. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Opiskelijat (EU:n ulkopuolelta).

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2474,2515>

Ei päivitystietoja. Luettu 7.4.2010.

Maahanmuuttovirasto 2010g. Maahanmuuttoviraston WWW-sivut. Perhesiteet.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2472>

Ei päivitystietoja. Luettu 7.4.2010.

Mikkelin kaupunki 2010. Kaupungin WWW-sivut.

http://www.mikkeli.fi/fi/sisalto/03_mikkeli_tieto/01_perustiedot/

Luettu 2.9.2010. Ei päivitystietoja.

Mikkelin kaupunki 2010a. Kaupungin WWW-sivut. Pdf-dokumentti.

http://www.mikkeli.fi/fi/liitteet/03_mikkeli-tieto/01_perustiedot/tilastokirja_2009/vaesto_kansalaisuuden_mukaan_31.12.2008.pdf

Luettu 2.9.2010. Ei päivitystietoja.

Mikkelin seudun maahanmuutto-ohjelma 2008 – 2010. Pdf-dokumentti.

<http://www.mol.fi/toimistot/mikkeli/Mikkelinseudunmaahanmuutto-ohjelma2008-2015.pdf>

Luettu 2.9.2010. Ei päivitystietoja.

Mimosa Ry 2010. Järjestön WWW-sivut.

http://frontix.internetix.fi/fi/asiakkaat/mimosa/sisalto/04_www_sivut/01_etusivu?C:D=627697&C:selres=627697

Ei päivitystietoja. Luettu 17.10.2010.

Phillips, Trevor 2006. Does diversity make us unhappy? BBC News. Verkkolehti.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/happiness_formula/5012478.stm

Päivitetty 30.5.2006. Luettu 10.2.2010.

Punainen Risti 2010. Punaisen Ristin WWW-sivut. Käsitteet.

http://www.redcross.fi/apuajatukea/maahanmuuttajientuki/tietoakannanotto/Vastauksia/fi_FI/kasitteet/

Päivitetty 1.4.2010. Luettu 1.4.2010.

Raittila, Pentti 2009. Journalismin maahanmuuttokeskustelu. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta...Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 67 – 76.

Sámediggi 2010. Saamelaiskäräjien WWW-sivut.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=105&Itemid=104

Päivitetty 27.4.2008. Luettu 22.3.2010.

Sihvola, Juha 2004. Maailmankansalaisen etiikka. Keuruu: Otava.

Talib, Mirja-Tytti 2002. Monikulttuurinen koulu – Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Torvi, Kai 2007. Maahanmuutto vastauksena työvoiman saatavuuteen. Työministeriö. Työministeriön Analyysiyksikkö. Analyysi. PDF-dokumentti.

http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/071_analyysit/analy2_maahanmuutto.pdf

Päivitetty 1.8.2007. Luettu 10.2.2010.

Ulkomaalaislaki 301/2004. WWW-dokumentti.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=maahanmuut*](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search[type]=pika&search[pika]=maahanmuut*)

Päivitetty 30.4.2004. Luettu 7.4.2010.

Väestörekisterikeskus 2009. Taskutieto 2009. PDF-dokumentti.

[http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/files/Taskutieto_2009/\\$file/Taskutieto_2009.pdf](http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/files/Taskutieto_2009/$file/Taskutieto_2009.pdf)

Päivitetty 1.6.2009. Luettu 22.3.2010

MUUT LÄHTEET

Monikulttuurisuuden kritiikkiä

<http://www.suomensisu.fi/kirjasto/monikult.html>

Ubi patria, ibi bene-nimimerkin blogi

<http://ubipatriaibibene.wordpress.com/>

Reino-nimimerkin blogi

<http://reinoblog.blogspot.com/2006/12/ihanaa-luonnollista-vistmtnt.html>

Väärinajattelija –blogi

<http://lindblomkimi.blogit.kauppalehti.fi/blog/10997/monikulttuurisuus-on-rikkaus-nain-vaitetaan>

**SUOMI, MIKKELI &
MONIKULTTUURISUUS**

MIELIPIDEKARTOITUS YLÄKOULUIKÄISILLE

**HUOM! ÄLÄ KIRJOITA NIMEÄSI PAPERIIN, TIEDOT
KÄSITELLÄÄN LUOTTAMUKSELLISESTI.**

**YMPYRÖI JOKAISESTA KYSYMYKSESTÄ VAIN YKSI SINULLE
SOPIVA VAIHTOEHTO / NUMERO.**

1. Sukupuoli
 - 1) poika
 - 2) tyttö

2. Ikä: _____ vuotta

SUOMALAISUUS JA MIKKELI

3. Suomi on mielestäni asuinmaana (esim. turvallisuus ja yleinen hyvinvointi)
 - 1) Erinomainen
 - 2) Hyvä
 - 3) Kohtuullinen
 - 4) Huono, miksi? _____

 4. Jos minun olisi pakko muuttaa pois Suomesta, niin muuttaisin mieluiten...
(maa / maanosa ja lyhyt perustelu)
-
-

5. Suomalaisia ovat mielestäni
 - 1) Kaikki Suomessa oleskelevat ihmiset
 - 2) Suomen kansalaisuuden omaavat ihmiset
 - 3) Suomessa syntyneet ihmiset

 6. Suomi kuuluu asuinmaana
 - 1) Kaikille, ketkä Suomessa haluavat asua
 - 2) Kaikille, joilla on tarve ja halu asua Suomessa
 - 3) Kaikille Suomen kansalaisuuden saaneille ihmisille
 - 4) Suomessa syntyneille ihmisille

 7. Suomalaiselle kulttuurille 3 mielestäni tärkeää asiaa / henkilöä ovat...
-

8. Suomessa on mielestäni paljon erilaisia kulttuureja tai ulkomaalaistaustaisia ihmisiä
 - 1) Kyllä, hyvin paljon
 - 2) Melko paljon
 - 3) Melko vähän
 - 4) Hyvin vähän

9. Mikkelissä on mielestäni paljon eri kulttuureja tai ulkomaalaistaustaisia ihmisiä
 - 1) Hyvin paljon
 - 2) Melko paljon
 - 3) Vähän
 - 4) Hyvin vähän
 - 5) Ei oikeastaan lainkaan

10. Mikkelissä ja Suomessa voisi olla lisää eri kulttuureja eri maista
- 1) Kyllä
 - 2) Hieman lisää
 - 3) Ei välttämättä enää lisää, tilanne tällä hetkellä hyvä
 - 4) Ei lisää, voi aiheuttaa ongelmia
11. Ulkomailta Suomeen / Mikkeliin tulevat työntekijät ovat...
- 1) Hyvin tarpeellisia
 - 2) Melko tarpeellisia
 - 3) Jossain määrin tarpeellisia
 - 4) Eivät kovin tarpeellisia
 - 5) Eivät lainkaan tarpeellisia
12. Suomen kuuluu mielestäni avustaa hankalissa tilanteissa olevia maita tai vastaanottaa niistä tulevia ihmisiä (esim. pakolaiset)
- 1) Kyllä, ehdottomasti
 - 2) Kyllä, ainakin jossain määrin
 - 3) Kyllä, hieman
 - 4) Ei lainkaan, mailla oma vastuu hyvinvoinnista

MINÄ JA KANSAINVÄLISYYS

13. Minusta eri maiden kulttuureista tietäminen on tärkeää
- 1) Hyvin tärkeää
 - 2) Tärkeää
 - 3) Jossain määrin tarpeellista
 - 4) Ei kovin tarpeellista
 - 5) Ei lainkaan tarpeellista
14. Eri kielten osaaminen on tarpeellinen taito
- 1) Kyllä, todella tarpeellinen
 - 2) Melko tarpeellinen taito
 - 3) Hyödyttää hieman
 - 4) Ei kovin tarpeellista, kotimaassa pärjää omalla äidinkielellä
15. Voisin kuvitella asuvani jossain elämänvaiheessa ulkomailla
- 1) Kyllä, jopa pidemmän aikaa
 - 2) Kyllä, ainakin väliaikaisesti
 - 3) Mahdollista, mutta ei todennäköistä
 - 4) En, ulkomailla asuminen ei tunnu kiinnostavalta
16. Minua jännittää kohdata uusia ihmisiä, joilla on eri äidinkieli kuin minulla
- 1) Kyllä
 - 2) Jännittää hieman
 - 3) Ei juuri jännitä
 - 4) Ei jännitä lainkaan

17. Kohtaaminen on jännittävää, koska
- 1) En luota kielitaitooni (esim. englanninkieli)
 - 2) Koen ihmisen hieman vieraaksi eri kielen vuoksi
 - 3) Molemmat edellä olevat vaihtoehdot
 - 4) Ei jännitä, nautin kun saan käyttää kielitaitoani ja tavata uusia ihmisiä
18. Tunnen ihmisiä (Suomesta tai muualta), joilla on eri äidinkieli kuin minulla
- 1) Hyvin useita
 - 2) Useita
 - 3) Muutamia
 - 4) Noin yhden tai kaksi
 - 5) En tunne yhtään
19. Kavereistani on maahanmuuttajataustaisia (syntynyt itse tai vanhemmat tai isovanhemmat syntyneet ulkomailla)
- 1) Suurin osa
 - 2) Minulla on joitakin maahanmuuttajataustaisia kavereita
 - 3) Yksi tai muutama kavereistani on maahanmuuttajataustainen
 - 4) Kukaan kavereistani ei ole maahanmuuttajataustainen
20. Eri maista kotoisin olevat ihmiset ovat pohjimmiltaan
- 1) Hyvin samankaltaisia
 - 2) Melko samankaltaisia
 - 3) Hieman erilaisia
 - 4) Melko erilaisia
 - 5) Erilaisia
21. Erilaisten kulttuurien esiintyminen yhden maan sisällä on
- 1) Hyödyllinen ja maata kehittävä asia
 - 2) Hyödyllistä ja kehittävä, mutta vaatii myös toimenpiteitä toimiakseen
 - 3) Jossain määrin hyödyllistä, mutta aiheuttaa myös ongelmia
 - 4) Usein kovin ongelmallista
22. Ihmisen ihonväri voi aiheuttaa minulle joitain ennakkoluuloja (voivat olla positiivisia tai negatiivisia)
- 1) Ei aiheuta lainkaan
 - 2) Aiheuttaa hieman joitakin ennakkoluuloja
 - 3) Aiheuttaa ennakkoluuloja
 - 4) Aiheuttaa usein vahvoja ennakkoluuloja
23. Henkilön ihonvärin aiheuttamat mahdolliset ennakkoluuloni ovat
- 1) Useimmiten positiivisia
 - 2) Useimmiten negatiivisia
 - 3) Melko tasaisesti sekä positiivisia että negatiivisia
 - 4) Ei aiheuta lainkaan ennakkoluuloja
24. Henkilön kotimaa ja kulttuuri kertovat hänestä
- 1) Hyvin paljon
 - 2) Jonkin verran
 - 3) Hieman
 - 4) Hyvin vähän

25. Henkilöstä kertoo mielestäni eniten (Muista, vain yksi vaihtoehto)
- 1) Hänen kulttuurinsa ja kotimaansa
 - 2) Hänen uskontonsa
 - 3) Miten hän puhuu ja käyttäytyy
 - 4) Ulkonäkö sekä pukeutuminen
26. Erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kohtaaminen/eläminen keskenään on
- 1) Hyödyllistä ja kehittävää
 - 2) Enimmäkseen hyödyllistä
 - 3) Melko hyödyllistä, mutta aiheuttaa myös joitain ongelmia
 - 4) Usein melko ongelmallista
 - 5) Melko hyödyttöä ja ongelmallista
27. Suomessa keskustellaan mielestäni tällä hetkellä paljon monikulttuurisuudesta ja maahanmuutosta (esim. pakolaisuus)
- 1) Kyllä
 - 2) Jonkin verran
 - 3) Ei juurikaan keskustella
 - 4) En osaa sanoa
28. Omassa koulussani on keskusteltu (tunneilla tai muuten) ihmisten erilaisuudesta, erilaisista kulttuureista ja monikulttuurisuudesta
- 1) Hyvin paljon
 - 2) Jonkin verran
 - 3) Kohtuullisesti
 - 4) Melko vähän
 - 5) Ei juuri lainkaan
29. Oma synnyinmaani
- 1) Suomi
 - 2) Jokin muu maa, mikä? _____
30. Vanhempani ovat syntyneet
- 1) Molemmat Suomessa
 - 2) Toinen Suomessa, toinen ulkomailla, maa _____
 - 3) Molemmat ulkomailla, maa(t) _____
31. Olen asunut koko ikäni Suomessa
- 1) Kyllä
 - 2) En, syntynyt Suomessa, mutta asunut välillä toisessa maassa, maa: _____
 - 3) En, olen muuttanut Suomeen ulkomailta ja asunut Suomessa noin _____ vuotta
32. Äidinkieleni on
- 1) suomi
 - 2) ruotsi
 - 3) Jokin muu kieli, mikä? _____

33. Kun maa on *monikulttuurinen*, se on... (Mitä se tarkoittaa? kuvaile lyhyesti)

SUURI KIITOS VASTAUKSISTA JA AJASTASI!